

РОЗМОВА ПРО ВІЧНЕ

НЕ РАЦІОНАЛЬНЕ, А ІСТИННЕ...

Напередодні Різдва кореспондент “Слова Просвіти” звернувся до Голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Павла МОВЧАНА із запитаннями про значення роду в українському світогляді. Рід і українська ментальність, українська традиція. Що є насущним у наші дні?

— Павле Михайловичу, відкриваючи рік 2005-ий, перше число “Слова Просвіти” хочемо присвятити родині. Родині у всіх значеннях: що є родина для українця? що є родина в світовому розумінні?

— Родина, сім'я, родинні взаємини — це фундаментальні поняття, які, на жаль, підлягають сьогодні колосальним випробуванням, атакам нової ідеології — ідеології неолібералізму, сформованої за принципами успіху, самодостатності, акцентування на его. Вона покликана остудити родинні стосунки, охолодити ту температуру, яка тримала не один народ на світі, яка зцементувала його і давала можливість відстоювати найважливіше, що властиве кожному етносу, — його духовне поле. Тому сьогодні родина для українця — більше, ніж для будь-якого іншого супер-етносу. Наприклад, Сполучені Штати Америки, Росія чи інші наддержави не хочуть миритися з тим, що ці родові принципи, родові механізми — міцні, сталі, константні — є властивими для тих етнічних груп, яких геополітика сьогодні фактично прирікає на знищення. Не випадково в чеченців існує родова помста, родова порука, родові закони і рід взагалі є одиницею національної стійкості. Нині питання роду, перспективи родових стосунків, категорії родинності витрактуються новою ідеологією лібералізму як рудиментарні, які повинні бути усунуті з поля прогресу. Лжецивілізація, яка нав'язується нам сьогодні та буде активною в Україні в найближчі роки, — це чергове випробування для нас. Ми випробувалися на скептичне ставлення: наші опоненти висміювали нашу традиційність, традиціоналістськість, замкнутість на родові і на родовому. Упродовж століть український етнос атакували й спокушували. Не випадково саме українці збагачували елітарні групи тих держав, де вони були на службі. Чимало дворянських родів пішли слугувати і Москві, і Бухаресту, і Варшаві, й Будапешту. Вони тяжили до втрати родового, національного, до знеосіблення, знеродовлення.

На низових ланках поняття роду — своєрідна міфологема, яка означала, що я дуже потужний, що в моєму селі багато моїх спокрєвних, що вони мене захистять, що вони мені дуже близькі, я очікуваний та бажаний у їхніх родинах, я перегукуюся з ними родом своїм, кров'ю своєю. Цим я ставав дужим, сильним як одиниця. Нехай це — міфологія, такий собі зразок стереотипної поведінки, але це, я переконаний, властиво кожному українцеві.

— Святвечір, Різдво — час, коли за стіл сідає сім'я й український рід перераховує себе, згадують тих, кого вже немає...

— Рід розкущовувався, розповзався, але в ці святошні дні він про себе нагадував. Була певна традиція, як повиншувати старших, ділів, батьків, родичів. Найменші носили калачі до своїх дідусів, бабусь, до хрещених батьків. Це цілий обрядовий цикл, сімейна або родова містерія. Найцінніше зберігалося на ці дні, аби бути подарованим. Сьогодні ми всі вже спокушені й стали складовою великого світу споживацтва, нікого не подивуєш яблуком чи грудочкою цукру.

Закінчення на с. 2

Фотопогляд «ВІДЧУТТЯ ДИВА»

фото О. Цєаури

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ ПАТРІАРХА КИЇВСЬКОГО І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ ФІЛАРЕТА Преосвященним архипастирям, боголюбивим пастирям, чесному чернецтву та всім вірним Української Православної Церкви Київського Патріархату

**Дорогі браття і сестри!
ХРИСТОС НАРОДИВСЯ,
СЛАВІМО ЙОГО!**

Різдво Христове має пряме відношення до нашого сьогодення, до сенсу нашого життя. Дивлячись на гріховність світу і руйнівну силу зла, а також відчуваючи безсилля людей у боротьбі з цим світовим злом, один із древніх філософів, майже у відчаї, сказав: “Якщо Син Божий не зійде з неба і не визволить людей від гріха і смерті, то світ загине”. У минулому 2004 році Господь показав нам обличчя зла й силу добра. На власному досвіді ми відчули добро і зло. Україна стала ареною боротьби свободи й неволі, правди й неправди, християнської любові й ненависті, демократії і зловживання владою. За подіями в Україні стежить увесь світ. Саме в цей час ми відчули необхідність втручання Бога. Ми щиро молилися про Його допомогу та благами, щоб Він був милостивим до провин наших. З якою вірою і надією ми виголосуємо слова: “З нами Бог! Розумійте,

народи, і підкоряйтеся, бо з нами Бог!”

Ось чому ми, християни, сприймаємо Різдво Христове не як народне свято з традиційними колядками, вертепом, різдвяною зіркою та святочними гуляннями, а як прищестя у світ Сина Божого заради визволення людей від гріха і смерті, й від того зла, яке кожен із нас відчуває на собі, на власному досвіді.

Сама уява про народження Сина Божого від Пресвятої Діви Марії не може залишити байдужим людське серце. Творець Всесвіту благозволів явитися у світ Немовлям в убогому вертепі, в оточенні пастухів. У цьому злиденному притулку, у яслах для худоби, а не в царському палаці, лежав “неосяжний Христос Бог” — Той, Хто тримає у Своїх руках увесь всесвіт, весь космос. Він сминив Себе, прийнявши подобу раба і ставши людиною. Господь Ісус Христос упокорив Себе для того, щоб посоромити людську гординю, щоб вселити смиренність у кожную людину.

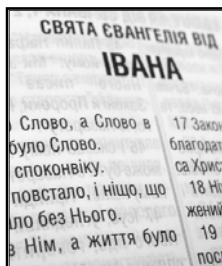
Закінчення на с. 2

номери:

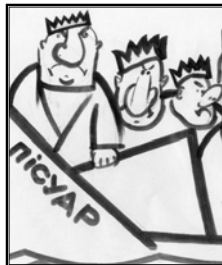
Святий вечір

стор. 2

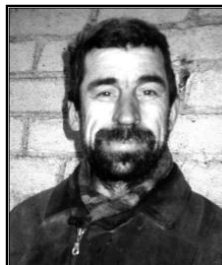
Слово — енергія

стор. 3

Агресивний сепаратизм

стор. 5

Дивна доля Юрія

стор. 7

Феномен Любові Голоти

стор. 9

Починається з весілля

стор. 10-11

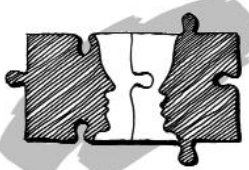
Мудрість родини

стор. 12—14

Світло династії митців

стор. 15

Родина Майданських (зліва направо): Євдокія, Софія, Микола, Одарка-Марія, Юрій (1955)

— Як у Вашій родині святкували Різдво?

О. М.: До 1940 року наша родина жила на Буковині, землі якої після розпаду Австрійської імперії були передані Румунії. Батьки вчителювали. Румунія — православна держава, святкувала Різдво за новим стилем. У дівочій гімназії, де навчалася до 1940 року, на Різдво були зимові канікули й усі діти роз'їжджалися по домівках. 24 грудня наша родина святкувала Святий вечір. Коли заходило сонце, всі сідали до Святої вечері, на засланому білим обрусом столі було дванадцять пісних страв. Посеред столу стояла макітра з кутею, а перед батьком — три калачі, на верхньому горіла воскова свіча. На Святвечір мені найбільше смакував пісний борщ із крапликами (вущками), його проціджували й додавали окремо зварені, начинені грибами, краплики.

У батька був прекрасний тенор, а крім того він грав на скрипці, і після Святої Вечері ми колядували. Вечері зі столу не прибирали: залишали душам померлих, які, за повір'ям, у цю ніч відвідували рідну оселю.

С. М.: Я в дитинстві дуже любила це свято, бо на Різдво завжди приїжджав мамин брат Юрась, якого я з нетерпінням чекала, бо в ті складні для нашої родини часи, коли моя мати була в таборах Мордовії, він намагався створити мені, малій, казковий світ дитячої мрії, яка оживала в створених його руками ялинкових прикрасах.

За Різдвяним столом бабуса завжди згадувала свого батька, який, будучи заможним чоловіком і сільським війтом, першим на Буковині почав виробляти цукровий буряк, що дало можливість його двом синам закінчити студії у Відні, а наймолодший доньці, моїй бабусі, Чернівецьку платну вчительську семінарію. Коли дідусь складав на столі калачі, бабуса згадувала, як її батько, а мій прадід, сівши на покутті за святковим столом, питав у прабабусь: “Жінко, ти бачиш мене за цими калачами?” А вона відповідала: “Бачу, чоловіче”. Тоді він: “Дай Боже, щоби нарік ти вже мене не виділа за цими калачами”, маючи на увазі багатший врожай і ще більші калачі. Потім він брав ложку куті й кидав до стелі, бо вважалося: чим більше зачепиться зерняток до сволака, тим більшим у новому році буде приплід у худоби. А після вечері малі діти квотка-

НІЩО НЕ МОГЛО НАС ЗМУСИТИ ВІДМОВИТИСЯ ВІД РІЗДВА

Різдво — родинне свято, яке зближує, мирить, благословляє. По-різному доводилося святкувати його героїням нашого матеріалу — Одарці-Марії та Софії МАЙДАНСЬКИМ. Але кожного разу поряд із ними були люди, які вірили в одне: що Україна буде вільною й кожна родина зможе на Святий вечір збиратися за столом, не ховаючись ні від кого. Ця мрія здійснилася. А мати й дочка вже вкотре будуть святкувати разом.

Одарка-Марія Майданська (1942)

ли під столом, а батьки кидали їм горішки, щоб гарно велася птиця.

На Різдво мені дуже хотілося бігати з дітьми колядувати, та дідусь не дозволяв. За ним, як за директором школи, дуже слідкували. Могли бути неприємності, крім того мама була політичним в'язнем. Але попри те дідусь із бабусею завжди дотримувалися традицій: завжди святкували Святий вечір і Різдво, незважаючи на те, що для цього бабусі доводилося щільно запинати вікна фіранками. Ще дуже приваблювала сільська церква, де було багато образів, і куди мені, як вчительській внучці, теж забороняли ходити. Але я бачила, що в

кожній сільській хаті над одвірком стоїть маленька іконка якогось святого. Бабуса мені купувала листівки з репродукціями відомих художників Ренесансу, й одного разу я, потай від бабусі, полізла на табуретку й повісила над дверима картку із зображенням “Сікстинської мадонни” Рафаеля. Прийшовши зі школи, бабуса мовчки зняла мій образок і наказала більше цього не робити. До нас досить часто й завжди несподівано заходив голова сільради, такий собі “товариш” Островський, у білому кітелі й галіфе, він, певно, отримав би велике задоволення, побачивши ікону над дверима директорського дому, та зразу доповів би куди слід.

— Подарунки робили?

Родина Майданських із друзями

О. М.: Подарунки були на Миколая. Зазвичай до батька на Миколая з'їжджалася на санях уся родина святкувати іменини. Днів народжень у нас не святкували, лише іменини.

— А колядували коли?

О. М.: На Різдво після обіду колядувати ходили діти, а коли

ти до святкового столу. Потім, раз у три місяці, нам дозволили одержувати посилки. Родичі намагалися передати якусь крупу, сухофрукти. Ми зберігали їх на святкову вечерю й варили кутю. Заправляли її, чим могли, — зекономленим цукром, який нам іноді давали. А вже в 50-ті роки в Мордовії, де були лі-

в'язні, збиралися ра-

ціями, білорусами та іншими іншими народами, із святкували Різдво. І колядували.

— Охорона не перешкоджала?

О. М.: Ні, увечері вони зачиняли двері, й ми могли тихо ко-

лядувати. Звичайно, були й стука-

чі. На ранок дехто потрапляв у карцер, а часом і пайки забирали. Але це нас не могло змусити відмовитися від святкування Різдва.

— Як працювалося тоді в сільській школі? Вашим дідусям й бабусі?

С. М.: Під час голоду на Буковині 1947 року, працюючи в молдавському селі Остриця, дідусь із бабусею рятували сільських дітей. Їм удавалося випросити в голови колгоспу кукурудзяне борошно, з якого вони щодня варили для учнів чир (куліші).

— У Вас велика родина?

О. М.: Дуже велика, у батька було шестеро братів, доля їх подібна до долі героїв фільму “Білий птах з чорною ознакою”.

— У Вас жило стільки людей під час Помаранчевої революції. Не виникло відчуття, що це — Ваша родина?

С. М.: Під час Помаранчевої революції у нас постійно було багато людей, особливо вразили своїм ентузіазмом студенти Острозької академії, які приходили з нічного чергування аж під ранок. Поставивши під батареї мокре взуття, вони падали втомлені на постіль і одразу засинали. Поспавши кілька годин, вони вставали і, з'ївши тарілку супу чи борщу, знову бігли на Банкову.

— Цього року як будете святкувати?

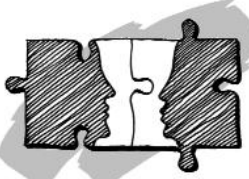
О. М.: Буде обов'язкових дванадцять страв, гості, сподіваємося, також будуть.

— Що б хотіли побажати нашим читачам?

С. М.: Ця революція нагадувала толоку. Є така прекрасна традиція, коли за один день люди всім селом зводять хату, а потім, по роботі, сідають за накриту стілу і, по-вечерявши, співають. Дай Боже, щоб і ми так гуртом збудували свою державу.

О. М.: Я лише хочу додати — ми дуже віримо в Ющенка, віримо що при ньому Україна стане Україною і він, разом із нашою безкомпромісною Помаранчевою Принциесою та новим урядом створять демократичну, незалежну державу, яка буде мати “Честь між людей”, так говорять на Буковині про тих, яких дуже шанують. І найперше, — нехай наш Народний Президент, як Біблію, кожній українській родині подарує “Кобзар”.

Розмову підтримувала
Марія КРИШТОПА

СОЛОДКО...

За даними Міністерства юстиції, у 2004 році кількість зареєстрованих шлюбів значно скоротилася порівняно з минулим. Це не дивно, оскільки у високосний рік багато молодих пар не бажають одружуватися: не хочуть ризикувати, ігноруючи всім відому прикмету. Зайшовши до будь-якого відділу реєстрації актів громадського стану, в цьому з легкістю впевнюєшся. Серед великої черги людей, що зібралися тут із різних — як радісних, так і трагічних — причин, мало знаходиш тих, хто прийшов закласти фундамент нової української родини.

Але чи тільки в заботі справа? Чи варто посилатися на високосний рік, нещасливе розташування зірок чи положення Сонця не в тому знакові Зодіаку?

Молода пара вирішила одружитися. Але після романтичного освідчення, благословення батьків та оголошення щасливої новини друзям завжди настає момент, коли буденність та необхідні для одруження клопоти опускають із небес на землю. І хоча слово “весілля” має спільний корінь зі словом “весело”, часто ці поняття стають цілковитими антонімами.

ПЕРШИЙ ВІЗИТ ДО ЗАГСУ

Усе починається з подання заяви до відділу РАЦС. Вистояти чергу неважко. Аби розважитися, можна навіть рахувати кількість разів, коли потрібний вам працівник ЗАГСу зникає в напрямку архіву та повертається за кілька десятків хвилин. Але набравши повітря в легені та переступивши поріг відповідного кабінету, тут же мусите повертатися назад, оскільки сплачувати державне мито в розмірі 85 копійок та певну суму за оформлення заяви необхідно в касі, що знаходиться поза межами ЗАГСу. Повернувшись назад із квитанцією, маєте знову стояти в черзі, бо за час, поки ви розраховувалися за перший крок до свого подружнього життя, хтось уже зайняв ваше місце.

Після подання заяви вам обов'язково дають прайс-лист із розцінками всіх послуг. Середня вартість церемонії як у Центральному, так і в районному відділі РАЦС складає приблизно 120—160 грн. І це лише 15-хвилинний процес, протягом якого вам видадуть свідоцтво про шлюб та дадуть змогу вашим батькам вас поздоровити. За все інше платити треба додатково. Цікаво, що так

званий єврообряд, виконаний за західними традиціями, коштує приблизно 650 гривень. А для того, щоб виконати обряд за межами відділу РАЦС, треба заплатити 900 гривень.

КОНВЕЄР ДЛЯ ШТАМПУВАННЯ СІМЕЙ

Коли закінчилися проблеми з пошуком весільних нарядів, придбанням обручок, замовленням бенкетного залу, транспорту та іншими передсвятковими клопотами, то, переступивши поріг ЗАГСу, в молодій парі з'являється наступний привід для нервування. Від моменту приїзду до відділу РАЦС і до самої церемонії проходить від 30 до 90 хвилин, і за цей час працівники намагаються стягнути додаткові кошти з наречених та їх батьків. Їм пропонують послуги професійного фотографа та зйомку цього важливого для майбутньої родини дня на плівку. Під натиском умовлянь наречені, як правило, погоджуються. Та-

КВАРТИРА

Усі здогадуються, що знайти відносно непогане помешкання в Києві за помірну ціну сьогодні майже неможливо. І якщо жодних способів мати свою (хоча б на певний час) квартиру немає, то поперед у вже достатньо втомлених та прагматичних від попередніх клопотів та витрат молодят — ще й пошук свого помешкання.

На жаль, сьогодні на ринку оренди нерухомості попит перевищує пропозицію. Для того, щоб орендувати однокімнатну квартиру в Києві, потрібно довго та вперто шукати. Як тільки десь у друкованому виданні чи в Інтернеті з'являється оголошення про здачу квартири під оренду, тут же знаходиться й орендатор. І дуже важко вхопити той момент, коли помешкання, що вам сподобалося, ще нікому не здане.

Однокімнатну квартиру, в якій можна цілком нормально існувати (тобто, з меблями,

як правило, рідко просять у власника квартири показати всі необхідні документи. А для того, щоб бути впевненими в тому, що ви маєте справу з власником, треба побачити паспорт власника з пропискою в цій квартирі (як мінімум), а якщо він прописаний в іншому місці, то документ, який посвідчує право власності цієї особи на дане помешкання. Це може бути або акт купівлі-продажу, або приватизаційний лист. Якщо особа віддає вам під оренду не свою квартиру, а помешкання когось із родичів, він має показати вам доручення, складене на спеціальному бланку та завірене в нотаріуса.

Проте в більшості випадків орендатори на свій страх та ризик заключають договір із власником без наявності всіх необхідних документів. Представник агентства, наприклад, бачачи сумніви можливих орендарів, розповідає про те, що за кілька хвилин сюди мають під'їхати інші бажаючі зняти цю квартиру. І згадуючи, скільки сил та часу вони витратили на пошуки, молоді люди швидко погоджуються. І якщо їхнє щастя, на цьому проблеми молодят здебільшого завершуються.

ВИСОКОСНИЙ РІК ЧИ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ?

Тож аналізуючи все те, що потрібно пережити та витратити молодій українській родині, перш ніж відчувти себе справжньою родиною, чи справедливо оцінювати різке зниження кількості одружень якимись суб'єктивними факторами? Держава, встановлюючи пріоритет зареєстрованого шлюбу над громадянським, мусить сприяти захисту родини не тільки юридично, але й фінансово. Чи варто говорити про особливі кредитні програми для молодих сімей, коли навіть за реєстрацію шлюбу забирається така кількість грошей? Було б справедливо, якщо отримання свідоцтва про шлюб коштувало б, наприклад, 17 гривень, тобто, неоподаткований мінімум, а за додаткові елементи церемонії молоді вже на свій розсуд платили б стільки, скільки дозволяє гаманець.

Чи тоді б уже, якщо все робити по-чесному, запитуючи в наречених згоди ділити один з одним усі радості та біди, варто додати запитання про готовність розділяти весь той потік проблем, що нагромаджує на голови молодят наша держава?

Марія КИСЕЛЬОВА

ТНУТЬ МУЗИКИ НА ВЕСІЛЛІ

ГІРКО!

Весілля! Скільки радості та натхнення у цій надзвичайній події. Починаючи від ретельного приготування до священного обряду вінчання. Особливо приємно відвідати це дійство, коли найкраща подруга вирішує вийти заміж. Звістка впала на мене, як сніг на голову, бо з Вірунею товаришую дуже давно, ще зі шкільної лави. І про те, що вона першою з нашого класу вийде заміж, ніхто й не здогадувався. Але доля завжди вирішує, як сама забажає, і я вже стою в Рівненському палаці урочистих подій у якості першої дружки, подих мій тамується, коли я споглядаю щасливих молодят.

А починалося все досить несподівано. Вірця поїхала на навчання до славетного Львівського художнього інституту, жила на квартирі з однокурсницею Олею. Якогось осіннього вечора до Олі приїхав брат у гості... Наближалася зима, і дівчата помітили, що Володя стає в них досить частим гостем. Потім був незабутній Новий рік, який святкували разом. Володя — лікар невідкладної допомоги і працює аж у Вінниці, але це не заважало молодят долати великі відстані та зустрічатися, адже вони покохали одне одного.

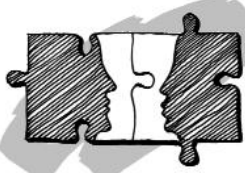
Романтична подорож на узбережжя Чорного моря поклала край незміжньому життю. Радісною звісткою прилетіло до мене запрошення на весілля, яке відбувалося у Рівному й у Львові, де молодята вінчалися у Львівському греко-католицькому храмі святого Андрія. До цього обряду молоді готувалися досить ретельно, проходять спеціальні тримісячні заняття при церкві та навіть деякі випробування.

Сама подія пройшла дуже весело в селі Брюховичі — з пишним столом (дякуючи родичам), романтичним викраданням нареченої, забавами та конкурсами і, звичайно ж, — танцями, танцями й ще раз танцями, на яких я стоптала мешти!

Хай вам щастить, Віруню та Володю, хай доля стелиться бурхливою річкою із плодючими та безмежними берегами!

Фоторепортаж Ганни ОБОРСЬКОЇ

ПОШУК ІСТИНИ

Так уже створена людина, що в якусь мить відчуває бажання пізнати себе й оточуючих, прагне збагнути, хто вона, звідки, куди прямує, зрештою, навіщо існує, і що чекає на неї далі. Якусь невпевненість у завтрашньому дні сіють ті міркування, і не відтіснити їх культурними діями й політичними заходами, безжурними розвагами й вечірками, щирим спілкуванням з друзями й рідними. Тож не дивно, що, шукаючи спокою й душевної рівноваги, звертаємо свій погляд до книжкових полиць.

Щоправда, завітавши до книгарні чи на книжковий ринок, чи, навіть, підійшовши до книжкових розкладок, не важко й розгубитися від тієї сили-силенної духовної літератури, що її сьогодні вважають істиною. Книжковий ринок "Петрівка" пропонує своїм покупцям (до речі, здебільшого російською мовою) пройти курс магії і ворожіння ("Магические обряды и ваша судьба", Ольга Березина "Гадание и толкование", Сергій Попов "Гадание на кофейной гуще", "Магия и колдовство. 10 000 советов", "Магия", "Телега магии", "Исправим карму при помощи амулетов и талисманов" та ін.), навчитися гіпнозу ("Тайны гипноза"), замовленням ("Большая книга заговоров", "Ясновидение, материализация, целительство. Феномен Григория Грабового"), спілкуванню з ангелами ("Беседы с ангелами-хранителями", Елена Свитко "Архангельская седмица. Книга ангельских знаков (Методика работы с духовными помощниками)", "Ваши ангелы-хранители" і т. д.), опанувати карти таро, дізнатися про майбутнє й свою долю (розмаїття гороскопів від індивідуальних до родинних, "Астрология", "Звезды и судьбы", "30 лунных дней, все о каждом дне", "Карманный оракул или 300 полезных советов на все случаи жизни"), доторкнутися до древнього ("Коран"), повернутися до православ'я ("Православный календарь", збірки молитов), вирушити в невідоме ("Кем вы были в прошлой жизни", "Путешествие вне тела" Роберт Монро), збагнути незрозуміле (Тихопланов В. Ю. "Физика веры", "Чакры", "Диагностика кармы", "Харизма", "Семь языков бога", "Философия абсолюта").

ДУХОВНІСТЬ.

Не відстає від "Петрівки" широко відома книгарня "Буква". Тут вам так само пропонують перейнятися магією та ворожінням ("Магия и колдовство", "Колдовство и гадание", "Гадание", "Энциклопедия современной магии", "Практическая магия", "Магия любви и черная магия", "Домашняя магия", "Энциклопедия оккультизма и мистики", та ін.), астрологією ("Луна и здоровье", "Астрология" та ін.), ознайомитися з ісламом ("Коран", "На пути к Корану", "Женщины в Исламе" та ін.), християнством ("Библия", "Краткая Библия", "Закон Божий для детей и родителей", "Толковое евангелие", "Ветхий Завет", "Деяния Иисуса", "Життя і вчення Ісуса Христа" та інші).

Де ж істина, де справжня духовність, яка з книжок дасть відповідь на "одвічні" запитання?

Пропоную на ваш розсуд розмову з Володимиром та Жанною Вдовиками, мешканцями міста Біла Церква. Життя цієї сім'ї кардинально змінилося під впливом Біблії.

— **Пане Володимире, що змусило Вас звернутися до Біблії?**

— Чи можна відповісти, що я шукав спокою? Напевно, таки щось шукав у цьому житті, як і кожна людина...

Із дитинства життя не складалося. Ріс без батька. Мати дбала, щоб у мене був одяг і їжа, але мало дарувала любові та ласки, нато-

мість — сварки, дорікання. На вулиці я знайшов те, чого бракувало вдома. Пізніше це дало свої плоди: дитяча кімната міліції, після армії — наркотики, блуд, тюрма. Відвернулися близькі та друзі. Наркотики вже не приносили тієї насолоди, відчував тільки біль та розпач, і ніщо не могло затамувати цього. Часом не хотілося жити...

— **Тоді Ви вже були одружені?**

— Так, ми з Жанною взяли шлюб у досить молодому віці. Жили як усі, кохали один одного, правда, вона не любила галасливих вечірок, а я ніяк не міг полишити старих друзів... Далі почалися сварки, наркотики, наш шлюб руйнувався на очах.

— **Пані Жанно, Ви також почали вживати наркотики?**

— Я не бачила виходу, а боротися не вистачало сил. Хоча тоді в нас і народилася друга донечка, та щастя разом із нею не завітало до нашої родини. Я втратила все: здоров'я, друзів, повагу, совість... Відчувала себе в замкненому колі. Старша дочка, дивлячись на таке наше життя, стала замикається у собі. Не знаю, як довго тривало б таке існування, якби не випадок... Чоловіка посадили у в'язницю за вживання та зберігання наркотиків. Я залишилася одна з дітьми. Було боляче та гірко. У душі — порожнеча. Моє життя втратило сенс. Душевний біль не проходив,

книжки не могли його затамувати, розваги більше не цікавили. Я почувалася самотньою, хоча поряд були діти й мама. Душа шукала чогось. І тоді я стала читати Євангелію. Вирішила піти до церкви. Проповідник говорив про те, що Господь прийшов на землю в образі Ісуса Христа, зазнав мук, аби своєю кров'ю омити наші гріхи... Це вразило мене понад усе. Я збагнула Божу любов і попросила Його пробачити та змінити моє життя...

— **І воно змінилося?**

— З моєї душі спав тягар. Я відчувала радість і спокій, стала іншою людиною. Моє життя тепер має сенс. Змівся і мій чоловік...

— **Пане Володимире, як Біблія вплинула на Ваше життя?**

— Коли мій знайомий приніс Біблію і сказав, що тільки Бог може мені допомогти, я повірив і почав читати. І вона перевернула моє життя та життя моєї сім'ї. Те, чого я шукав у житті, про що мріяв, здійснилося і здійснюється. Із наркомана я перетворився на порядну людину...

— **...люблячого чоловіка та батька.**

— У 2001 році Господь дарував нам здорового синопця Богдана. Ми так вдячні Йому за цей подарунок! Наша старша донечка навчається на відмінно в медичному училищі, і ми розуміємо, що це все — із Божої ласки. Зараз Бог благословляє нашу родину як духов-

но, так і матеріально. З'явилися нові друзі, знайомі.

Біблія відкрила мені очі на мої гріхи і вказала шлях спасіння. Через неї я пізнаю мого Господа і Спасителя Ісуса Христа, його веління та обітницю. Вона вчить мене любити мого Бога та служити Йому.

— **Невже ж Ви не лікувалися від наркотичної залежності?**

— Як це не дивно, але Сам Господь позбавив мене від цього. Він дарував мені повноцінне життя.

— **Як змінилося Ваше ставлення до життя?**

— Зараз я знаю, що все трапляється з Божої волі. Нам же треба думати більше про духовне, ніж про земне. Земне, як пишеться у Біблії, — наймарніша марнота (кн. Еклезіястова).

— **Не хочете спробувати чогось нового?**

— У жодному разі!!!

— **Чому?**

— Тому що я на правильному шляху, який веде у вічність із Богом. Господь відкрився мені по милості своїй і любові. Я не заслуговував на це, за свої гріхи я повинен горіти в пеклі. Бог врятував мене від цього. Господь докорінно змінив моє життя, і я вдячний Йому за це. Тепер я точно знаю, що Біблія, Слово Боже, — це Істина.

● Розмову записала
Ольга СКРИПКІНА

Родина Володимира та Жанни Вдовиків

МАЙЖЕ СЕРІОЗНО

Один тиждень над начальником обласного управління Т. І. гримлять аж із Києва громи з блискавицями, далі — тиждень затишся, і знову громи. То карають, то милують із високих міністерських крісел. Як пояснити оту справді дивовижну періодичність? А ніякої дивовижності немає. Громи гримлять — пора везти хабарі. Рівно на тиждень Т. І. купує собі спокій (Криптонім Т. І. — чиста умовність, можете розшифрувати: Та Інші). Нові громи — сигнал за новими хабарами. Отак в Україні зв'язали небо з землею, верхи з низами. Тягають хабарі знизу догори — і на тім кінець. Тому в п'ятницю так важко купити залізничний квиток до столиці. Начальство валом валить. Попереду громів.

Підступають сльози співчуття до бідного Т. І. — це ж кантується по тих потягах, трясись, вози, давай. А дехто вже й подумує над громовідводами, як би ото вберегти нещасних начальників. Заспокойтесь! Той самий Т. І. в себе в управлінні влаштовує не меншу громовицю, мече громи місцевого значення. За тишя приходить тоді, коли підлегли... ну, що тут неясно? Приймає на роботу — давай, піднімає по службі — сунь, висуває на медаль — розкошелюйся, звичайний прийом до нього — теж не "за спасибі". Коли тобі нічого не треба від нього, то йому всього від тебе треба, так все зорганізує, що сам побіжиш: з чим слід і куди слід.

Давно замислив вивести хабарі з тіні. Писав, підказував знайомим народним депутатам, щоб проголосували такий закон.

Тим паче, що в наш неповторний час і рука беруша, і рука даюша прикриваються хіба що про людське око. Дивно, чому ніхто з Адміністрації Президента до цього не додумався? Не кажу вже про керівників партій, які трублять, що їм і в снах бачиться "наповнений бюджет і народний добробут". Це ж яка маса грошей у вигляді податків на хабарі поплила б у державну скарбницю! Можна було б відразу за ті кошти йти на нові вибори, тут же підвищувати стипендії, пенсії як адресну допомогу і т. д. і т. п. Крайнього варіанта просто немає. Тому що настали б обіця-

рево сохне наяву. А що ми й маємо з нашим суспільством?

Ринок і хабар, пробачте, — гонорар. Це тоді, коли все на виду. І ніяких конвертів. Ми вам роботу, а ви нам, відповідно, до визначеної ціни, але можна й поторгуватися. Ми вам — інститут, ви нам — стільки-то зеленої маси. Один приклад. У вас зовсім тупий син чи дочка, зате є гроші. І ви вміщуєте в газеті оголошення, що готові послати свого тупака на науку за тендером: хто краще навчить і хто за це менше візьме. Так само з роботою, підвищенням по службі та ін. Народ кидається ту-

ні порядок і стабільність, про які так ревно й невсипуше дбають наші властимущі. І на решті — ще в одній ділянці можна було б запустити ринкові механізми. При легальності дій хабародавців і хабаробравців, повний прозорості хабара... але назвати треба м'якше, легше, скажімо, гонорар, але для письменників, котрі того гонорару вже десятиліття не бачать і забули, що воно таке і з чим його їдять, через те до нього зовсім збайдужіли і радо віддають хоч кому. Та й досить хотіватися за іноземним словом корупція, бо корупція, корупціонер звучить зовсім невинно, — ніби колекція, колекціонер. Між іншим, слово корупція вказує, що чиновництво обдирає бідний народ, як липку. Заговорили про кору, згадаймо і про жуків-коройдів. Дивовижна подібність: жук і хабарник однаково під'їдають із середини, тільки де-

ди, де ліпше й дешевше, загальна картина в державі стає не такою нестерпною, як зараз. Гонорари падають униз, а народний настрій піднімається догори. Тим, хто не може внести всієї суми одразу через бідність, передбачити в бюджеті адресну допомогу, з надходжень від хабарів. І, як результат, — така-то область виходить на перше місце у зниженні ставки хабарів, а така-то замикає список, і, відповідно, одного главу адміністрації підвищують, а другого женуть під три чорти.

Будь-яка нова ідея потребує апробації, — це як примірка в кравця, щоб ніщо не випирало, не висіло. Через знайомого в прокуратурі розшукав я чоловіка, який знає, за що беруть і як беруть, одне слово, — хабарознавця. На перше моє необдумане питання, хто бере, а хто ні, експерт відповів:

— Почнімо з нашої міської ради. Там не

беруть тільки два леви перед входом. І то через те, що кам'яні і їм нафіг ті манти-манти.

Тут я запротестував, бо сам знаю чесних людей, які не беруть, і нечесних, які б узяти, та ніхто їм не збирається давати.

— Беру свої слова назад! — без довгої суперечки погодився хабаробравець і хабарознавець. — Там беруть тільки леви перед входом. За вхід.

Що ти на це скажеш?! Я виклав свою ідею легалізації хабаря.

— Нічого з того не вийде! Хабарі просто виростуть до астрономічних цифр — не більше й не менше. Поясню на прикладі як для громадянина слабоборзвинутої країни. Візьмімо якогось дядька, який офіційно влаштувався в інститут свого тумана вісімнадцятого. Тобто, інститут виграв тендер, щоб вчити того тумана. Першого вересня туман у стінах інституту, та в списку його прізвища немає. Біжить дядько, куди слід, питає, як знайти того тендера, — ніхто нічого не знає. Загубили вісімнадцятого. А дядько не здогадується, що, крім офіційного хабаря, ще треба дати на лапу. Нарешті, проклинаючи всіх, у тому числі — й вас за вашу ідею, дядько віддає когось відповідну суму, бо тупака треба вчити! Ось-таке буде, а як ви гадали?!

— **Що ж робити?**

— Єдиний вихід: скорочувати апарат тих, що беруть. А замість них ставити сто разів перевірені й добре заплomboвані апарати. І хай лишаться тільки тих два леви при вході. Вони багато не візьмуть.

● **Роман ДІДУЛА,**
письменник, м. Львів

У селі його називають — Губа. І не лише за пухлу нижню губу, а й ось чому... Свого прізвища чоловік, котрий з'явився у Христофорівці років десять тому, не пам'ятав. Загубив... У пам'яті залишилися клепки дитячих спогадів — про маму, двох сестер, жакливій побут психіатричного інтернату, де він чомусь жив. Юрій на "психа" не схожий: спокійний, урівноважений, усміхнений, він вірить у Бога і вміє по господарству буквально все. Але самотність дедалі більше гнітить: хто він, звідки, де його рідні та як він опинився тут, на Криворіжжі, — Юра не знає...

Секретар Христофорівської сільради Криворізького району Людмила Миколаївна Марченко згадує, що дивний довготелесий парубок з'явився в їхньому селі років десять тому — хтось привіз його стерегти дачу, та й залишив напризволяще. Казали, що перед цим Юрій жив неподалік — у Валу-вому. "Але це було ще тоді, коли купонів не було, — наморщує він лоба. — І колгосп ще був. Я жив у Валерії, допомагав йому господарювати, але там мене кривдили, тому я звідти пішов".

Назвати точні дати Юрій не може — ні рахувати, ні писати, ні читати він не вміє. Та й прізвище — Мул — дізнався вже від Людмили Миколаївни. Коли секретар сільради послала запит у найближчу Гейківську психіатричну лікарню, їй відповіли, що був подібний Юрій, на прізвище Мул, 1961 року народження, але його випустили ще в липні 1987 року. Якщо справді він, то уявити, що маючи двадцять років людина живе без документів, без пенсії, без над головою, — страшно...

Але на життя Юрій не скаржиться — у Христофорівці ввічливо та завжди готового допомогти, прибульдя люблять. Коли я, чекаючи маршрутку, розпитувала про нього жінок, ті запевняли: "Якби всі чоловіки були такими, як Юра, — не п'є, не палить, а в роботі — безвідмовний. І чого з ним так повелася доля?"

Не знає цього і сам Юрій. Усе, що передувало його з'яві на Криворіжжі, — наче стерто гумкою з пам'яті. Була начебто мама, котра віддала його в інтернат для тяжкохворих дітей. А втім, цьому спогаду суперечить інший: у Юрі був паспорт, і мама сама отримувала його пенсію за інвалідність. Де вони жили — сказати точно не може, називає Дніпропетровськ, села Башмачка і Граничне. У той же час події останніх десяти років Юрій пам'ятає добре, знає на ім'я всіх, кому допомагав, і роздумує про своє життя майже по-філософськи.

Кожний його ранок починається з обходу подвір'я. І не лише тому, що потрібно заробляти на життя. Буває, скопавши якісь бабусі город, він за роботу нічого не візьме: "Та вони ж такі бідні, як і я". Не відмовиться лише від кількох картоплин та ще цибулин — на суп. Це його щоденний раціон. Заможні господарі, котрі традиційно запрошують Губу колоти дрова, платять грошима — і тоді в Юрія свято. Купивши свої улюблені макарони і кілька сосисок, він влаштовує справжній бенкет.

— Так полюбієш макарони? — перебиваю потім його спогадів.

— Неймовірно, — мрійливо мружить очі. — Я б самими макаронами харчувався, але грошей не часто щастить заробити. Люди в основному дають трохи борошна, круп, картоплі. Чи просто "спасибі" скажуть — я їй тому радий. Мені приємно біля людей бути, чимось допомогти. Я і столарювати вмію, щось відремонтувати, замок вірзати. Косити, копати, дрова рубати, води наносити — це мені до духу. Весною роботи найбільше — селянам на городах потрібні помічники. Але я весну не лише за це люблю... Взимку дуже мерзну — одягу немає

теплого, та й топоти немає чим, а калорифер у мороз не порятує.

Раніше Юра жив у невеликій хатці, яку йому надала Христофорівська сільрада. Та стояла вона скраю, і Юрію було там страшно самому. Тому набавив собі кімнатку в цегельному двоповерховому будинку, що належав колись місцевому заводу вогнетривких блоків. Таких будинків тут — ціла вулиця — з вибитими вікнами, вирваними дверима й порослими бур'янами подвір'ями. Коли завод ще працював, у будинках було парове опалення. Потім у селищі перестав працювати водогін, і мешканці змушували в квартирах грубки. Але зігріти таким чином це житло виявилось неможливо — і жителі покинули холодні, незатишні квартири.

Коли Юра приглянув собі одну, під ним, на першому поверсі, ще жила сім'я, і сусідів було хоч якесь тепло звідти. Та восени залишили будинок і вони — тепер у Юриній кімнаті з фанерним вікном найтепліше місце — саморобний тапчан із тоненькою ковдрою і подарованим кимось старим зимовим пальто. Невеликий саморобний калорифер з однією спіраллю і примітивна електроплитка — оце й усі "джерела" тепла. Теплий білий Юра бо-

«...ПОКИ НЕ ВІДГУКНЕТИСЯ»

Різдвяні оповідання писалися у всі часи і мали однакове закінчення: Добро перемагає Зло, Світло переборює птьму. Чи станеться так з героєм цієї документальної розповіді, — покаже наш нелегкий, а проте напрочуд яскравий час. Сподіваємося на сяйво Зорі-вістунки, що виведе Юрія з мороку самотності. Так буде! Адже — Різдво! Усі добрі бажання — здійснюються.

іться не голоду, а морозу: "Якщо температура впаде нижче восьми градусів, я не витримаю".

На здоров'я Юрій не скаржиться і відмітає всі спроби поселити його в Гейківську психіатричну лікарню.

— Від чого мене лікувати? — ображається.

Колись, згадує Юрій, він жив у Верхньодніпровському будинку-інтернаті для дітей із тяжкими психічними патологіями. Його вихованців не вчать ні читати, ні писати — марно. І хто потрапив сюди помилково (медики не виключають можливості таких помилок), — приречені на жалюгідне існування. До речі, відомий верхньодніпровський цілитель Віктор Громов, до якого їдуть з усього СНД, — також вихованець цього інтернату, а читати й писати він учився сам, уже дорослим.

Чи можлива подібна помилка

снігом замете, я прокинуся і подумаю: як тепер під'їзд відчинити, двірника ж немає. Вийду, а Юра вже весь сніг відкидав, доріжки розчистив. Улітку бур'яни косить, підмітає. І щоранку: "Тітко Маріє, чим вам допомогти?" Ми з сусідкою Лідою бідалися недавно, як його рідних знайти, а вона й каже: "А що ми будемо робити, якщо Юра поїде?" Звикли до нього тут усі.

Юрій прижився у Христофорівці, став своїм. Та ні на які пільги, субсидії чи матеріальну допомогу не має права: без документів, а отже, і прописати (тепер — "зарєєструвати") безпаспортного чоловіка неможливо.

Спартанський побут кімнатки Юрію цілком влаштовує. Чайник, відро, дві каструлі, пластикова пляшка для води, чашка й миска — оце й усе начиння. Ще є матрац від канапи, поставлений на цеглини, власноруч зроблений столик та вішалка на стіні. Прикраса цього убогого житла — маленька паперова іконка, подарована місцевим священиком, та ще фотографії.

— Це — сусід зі своїм сином, а це — від господарів залишилося, — пояснює Юрій. — Уявляю собі, що на цих знімках — мої рідні, й тепліше стає. Може, у мене хтось і є — я не став би тягарем. Якщо мама моя жива, я б її доглядав.

Ім'я Юриної мами — Алла Максимівна, були в нього ще дві сестри — Іра й Ліля та брат Сашко, котрий колись проживав у селі Верховцеве. Одна надія у Юрі — на газету: можливо, хтось його впізнає чи згадає, де живуть його рідні. А може, комусь теж так само самотньо — і рідне серце відгукнеться...

• **Наталія ГАРМАШ**
Світлина автора

ЧАС І СТИЛЬ

ПРО РОЗУМ, МУДРІСТЬ І ЖІНКУ

Спокуслива річ — щоденник. Можна розмовляти з самою собою так, наче з кимось. Адже знайти співрозмовника — доволі проблемно (для мене). Подруги поховалися — хто "за мужем", хто за кандидатською. Розмовляти про все на світі з чоловіком — справа невдячна, навіть ризикована. Це жінки думають, що чоловіки люблять їх за розум. Блеф. Герой одного з романів Уельбека називає свою коханку розумненькою, бо вона в ліжку не говорить, а професійно обслуговує його чоловічу гідність.

У доречності власної ерудиції і вмінні вести цікаву розмову я засумнівалася десь на третьому курсі, коли такий собі романтик із великого шляху, який був моїм кавалером деякий час, а за моєї відсутності встиг одружитися, пояснював, що я розумна, а його дружина тупа, що йому шкода майбутніх тупих дітей. Агітація "ти така розумна, що годишся на роль любки, погоджуйся" пройшла з цілковитим крахом для агітатора, бо тоді, на щастя, у мене з'явилися перші ознаки розуму, а не ерудиції.

Десь аж двадцятилітньою я збагнула, що є два види жіночого розуму.

Перший — ерудиція. "Я все знаю, я тебе навчу, ти уважно слухай". Чоловіки чомусь бояться такого розуму. Певно, спрацьовує рефлекс, вироблений під час втікання з уроків у хлопчачому віці. Саме цей вид мого розуму й допоміг іншій жінці зв'язати сімейними путами вищезгаданого кавалера. Правда, ріст його ерудиції на цьому суттєво сповільнився, бо, намагаючись крокувати поряд зі мною, він штурмував бібліотеку і навіть щось там говорив про якийсь інститут, який вартувало б закінчити. Зараз мій екс-кавалер спокійно робить свій маленький бізнес, до якого звук із юності, і, мабуть, уже змирився з тупістю власних дітей.

Висновок — своєю ерудицією розумом ми примушуємо чоловіків бодай прагнути стати кращими, але водночас вони прагнуть від нас утекти. Якщо роль музи вас задовольняє, то можете демонструвати цей вид розуму, не лякаючися.

Вид другий — власне жіночий розум або мудрість. Полягає в тому, щоби вміло приховувати свою ерудицію, якщо така є. Про таких мудрих жінок говорить героїня Ліни Костенко Маруся Чурай, розмірковуючи над феноменом Галі Вишнівкини: "У неї на двох глупоти, у нього — розум на двох. У цьому твердому світі він, може, ніякий скраю, зате як прийде додому — для жінки він цар і Бог". Експеримент був проведений відразу після вигнання майбутнього батька тупих дітей. Мій ровесник Юрко демонстрував свої знання, здобуті в п'ятому класі ЗОШ, а я захоплено перепитувала: "Справді? "Реве та стогне..." з "Причинної" Шевченка?" і т. п. Результат був блискучий — того ж тижня Юрко запропонував мені руку і серце, але посягнув на моє навчання: "Навряд чи з тебе вийде вчителька, ти вже вибач..." Жінка ерудована в мені збунтувалася, заміж я не вийшла. Хоча Юрка "відшити" було важко, аж таку розумницю йому втрачати не хотілося.

Колись у Давній Греції дівчаток питали, ким вони хочуть бути. Майбутніх добрих дружин відсилали до жіночих покоїв, а майбутніх муз — у храм на довгорічний вишкіл. І то брехня, що всі гетери були лярвами. Просто ще маленькими вони зрозуміли, що не хочуть жити в чотирьох стінах і побувати в ліжку чоловіка лише тоді, коли йому потрібний спадкоємець. І якщо б мені дали такий вибір, то я, попри всю свою моногамність... Зрештою, — не знаю. Знаю лише, що хотілося б поєднати, а не вибирати...

•

ДО І ВІД РЕДАКЦІЇ

ДУХ ЛЮБОВІ Й СПРАВЕДЛИВОСТІ

Вельми дякую вам за послідовну та сміливу позицію в обстоюванні інтересів українства. Одним із найактуальніших проявів цього стала принципова позиція Вашої газети у висвітленні президентських виборів 2004 року. Саме завдяки "Слову Просвіти" й на Донеччині шанувальники української мови та просвітянська інтелігенція отримували правдиву інформацію про перебіг подій під час цієї кампанії.

На жаль, більшість моїх земляків позбавлена доступу до правдивої інформації. Поряд із цим, навіть ті, хто здатен неупереджено та об'єктивно оцінити реалії сьогодення і зробити правильний вибір на користь демократії, свободи та соборності, не мають упевненості щодо майбутнього.

Проте сподіваємося, що завдяки спільним зусиллям ми доведемо свою національну зрілість і здатність посісти належне місце в європейському співтоваристві та світі.

Володимир ЗАДУНАЙСЬКИЙ,
м. Донецьк

Мене вкрай непокоїть, що українські кондитери та парфумери пропонують двомовність на теренах України, загортаючи або упаковуючи в коробки продукцію (цукерки, флакони, креми, пасти тощо) з написами російською мовою. Вважаю це порушенням ст. 10 Конституції України.

Пропоную Вам вміщувати анкету так, щоб її продовження було на звороті й не псувало інших матеріалів.

Повернути давно забуті слова типу *етер*, *Атени* та інші подібні.

Віктор КОБЗАР,
с. Світлогірське
Дніпропетровської обл.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Ми поділяємо Вашу занепокоєність станом української мови в Україні, зокрема байдужим ставленням державних і недержавних посадовців до цієї проблеми. Проте, вивчивши ситуацію з кондитерською продукцією, дійшли висновку, що переважна частина відомих українських кондитерських підприємств експортує свої вироби в Росію, а написи російською зумовлені вимогами замовника. Вважаємо, що й Ви, як і кожен громадянин України, зацікавлені в зростанні українського експорту.

Я вітаю тебе, Революціє!
Радий я, що до тебе дожив!
На майдані зове

не розлучений,
А бентежить до волі порив.
Кожне слово, укинуто в масу,
Вибухає стократ вогняно:
"Ми — не бидло, ми —
внуки Тараса,
Ми проснулись, ми гордо
йдемо!"

Нас тепер не загонять в кошару
Лжедержавці й життя партачі.
Нам герої і Крут, і Базару
Простягають священні мечі.
Схарапудивсь "гарант" наш
миршавий,
Зі столиці від страху утік,
Із тавром нелюбові й неслави
Він в історію вляпавсь навк.
Відкидаймо ж наш сором
всесвітній,
Що в довірливій душі заліз,
У літопис держави новітній
Ми увійдем без крові і сліз.

ВІДКРИВАТИ ОЧІ НА ПРАВДУ

Хочу поділитися з вами (бо ні з ким тут!) своїм гнівом та обуренням щодо ставлення до педагогів, котрі є активними прихильниками Віктора Ющенка в нашому східно-українському краї.

Я маю 35 років педагогічного стажу, нагороджений відзнакою "Відмінник освіти України" та званням "Учитель року 1996" у номінації "Історія", автор герба, прапора й гімну Антрацитівського району, краєзнавець і фольклорист, голова районного осередку "Просвіти". Дванадцять років пропрацював у місцевій Бобринівській середній школі, де впродовж довгих літ завідував краєзнавчим музеєм.

Протягом усього часу мешкання в селі зазнавав утисків і переслідувань із боку місцевої влади, як районної, так і сільської: то КГБ на мене насилали, то міліцію, то ще

якимось чином намагалися допекти мені.

Останнім часом уже перейшли всі межі людської порядності й честі: мене вигнали зі школи, тобто заборонили туди ходити, незважаючи на всі мої заслуги, і те, що в цій школі працює моя дружина.

Вигнала мене директор школи Галина Лебедева з мотивацією, що я там "посторонній" і начебто агітацією за В. Ющенка (що є підлою брехнею!) та ще й серед дітей (повне безглуздя!) заважаю навчально-виховній роботі.

До слова, два тури президентської кампанії я був членом територіальної виборчої комісії № 111 і чудово знаю, що не мав права вести будь-яку агітацію.

Ось таке ставлення до вчителів-патріотів на Луганщині. На жаль, таких прикладів тут вистачає. Зок-

ЗІ СХОДУ

рема в м. Ровеньки звільнили з посади вчителя іноземної мови СШ № 6 Миколу Терещенка лише за те, що в інтерв'ю місцевому телебаченню він сказав, що є прихильником лідера "Нашої України".

У нас тут люди зазомбовані неправдивою і перекрученою інформацією. Українське слово, українська ідея та український патріотизм потребують підтримки й розвитку. Треба відкривати людям очі на правду. Тому публікація цього листа на сторінках часопису "Слово Просвіти", безперечно, стане моральною підтримкою для мене і моїх однодумців.

Дякую за те, що ви є!

Іван ЗАХАРЧЕНКО,
с. Бобрикове Луганської обл.

СПРАВДІ ЗОЛОТЕ!

"Золоте покотьоло" так дивно-дзвінко й етнографічно називається збірник різдвяно-новорічних пісень, укладених поетом Борисом Списаренком і композитором Євгеном Досенком у чудову літературно-музичну композицію, в якій Морозенко, Господинька, Господар, Сніговик, Снігуронька, разом із туртом колядників, розвивають сюжет цікавого дійства, що склада-

ВІДГУК

ється з одинадцяти літературно-музичних фрагментів, об'єднаних святковою темою народження Сина Божого.

Цей справді досконалий літературно-музичний сценарій випущено в світ видавництвом "Нова книга" і рекомендовано Державним методичним центром навчальних закладів культури й мистецтв Міністерства України для широкого впровадження.

НАША АНКЕТА

Наприкінці свого допису Олександр Мазуренко робить примітку: "Дякую Дмитру Павличку за вірші. Вірш "Дамба" я вивчив напам'ять і за кожної нагоди читаю людям".

"Вашу газету "Слово Просвіти" я роздаю людям!" — з гордістю зазначає Віктор Кобзар і додає: "Газета "Слово Просвіти" була мені корисною тим, що відчував, що я не один Українець, а нас насправді багато і нас не подолати!"

Петро Мостовий із Лубен на Полтавщині вважає, що "Слово Просвіти" дало йому можливість побачити всю Україну і її народ. Він пропонує впровадити постійну рубрику "Поради владі".

Вдячні відгуки на анкету нам надіслали також Олександр Сокур із с. Леніно на Кіровоградщині, Іван Грицин-Гришук із Вижниці Чернівецької області, Валентина Лобова з м. Кам'янець-Подільський, Ганна Башова з Івано-Франківщини та багато інших наших читачів.

Дякуємо всім, хто побажав відгукнутися на нашу анкету, і бажаємо всім нашим читачам щасливого 2005 — Помаранчевого — року!

Євген ГОЛИБАРД

ІНША ДУМКА

ВОРОГИ ДАЮТЬ НАМ ПРОЗРІННЯ

Можливо, дослухаємося до слів Великої Матері України:
*Що ж! Тільки той ненависті не знає,
Хто цілий вік нікого не любив!
Згадати тільки всі тяжкі муки,
Що завдали борцям за правду вороги, —
Кому ж не стиснуться раптово руки
Від помсти лютої жаги?*
Леся Українка

Історія нашої людності показала, що ми не самодостатній народ, бо не ми прозираємо, а вороги наші дають нам прозріння. Так, якби не було ГКЧП, то ми б не мали незалежної України. Якби не спроба наших східних сусідів захопити острівцеві Тузлу, ми б і досі вірили в те, що вони — наші брати. Якби не фальсифікації під час виборів Президента України та, нарешті, не мудра і пророча діяльність "Нашої України", то ми б ще довго не мали б Української Нації...

Для відродження і утвердження Української Нації необхідно, щоб наш народ став самодостатнім і повноцінним. Завдання "Просвіти" — допомогти народові в становленні.

Дбаючи про майбутнє України, маємо дослідити творчість усіх мислителів України, особливо, XVII—XX століть.

Маємо знати і пам'ятати, що на нашій землі зародилася найперша цивілізація на Землі, як і те, що Боги і Віра в них започаткувалися в Україні.

Маємо відійти від марксизму, який учить, що праця створила людину, адже слово зробило нас людьми...

Москалі так уперто борються за "второй государственный язык" в Україні, бо не бачать відродження і панування української мови!

Знаючи, яку важливу роль відіграє мова в житті народу, наші академіки-запозичальники переконують себе і нас, що більшість українських слів запозичено з інших мов. Їм і нам необхідно знати, що в IV тисячолітті до н. е. не було в кого позичати культурних слів чи теорії наукових поглядів, бо все навколо було майже на золотісному рівні розвитку.

Павло ГАРАЧУК,
м. Ананьїв Одеської обл.

ДО І ВІД РЕДАКЦІЇ

Іван ЗАХАРЧЕНКО,

с. Бобрикове Луганської обл.
Зверніть увагу: яке добре серце і дух у Віктора Ющенка! Скажи, хто твій друг, і я скажу, хто ти. Тому й прихильники, партнери та соратники Віктора Андрійовича — незалежно від їхньої професії: діячі культури, юристи, військові, спортсмени чи звичайні робітники — поєднані єдиним духом правди і творчості. І це завдяки В. Ющенку та його команді народ поєднався на майданах в єдине серце і єдиний дух.

Любов МУДРЕЦЬКА,
м. Свеса Сумської обл.

На позаминулому тижні (здається 15.12.2004) я був приголомшений результатами голосування народних депутатів за закон України, що передбачав вимоги до державних працівників про обов'язкове знання української мови. Тих, хто підтримав державну мову було навіть менше 150; тобто навіть не всі "нашоукраїнці" підтримали українську мову!

Терміново отримайте й опублікуйте поіменний список того антиукраїнського голосування!

Вибачайте. Привіт з імперського гетто.

Микола САМУСЬ,
м. Чугуїв Харківської обл.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Шановний пане Миколо! З огляду на приблизність Вашої інформованості (пишете — "здається") та зрозумілу категоричність суджень, можна було б і не відповідати на цей сплеск емоцій. Але нас занепокоїло те, що від такої гарячковості й поспішності висновків включно із припущенням, що команда В. Юценка бухгалтерів не голосувала за українську мову, нерідко з'являються інсинуації, а простіше кажучи, — плітки.

Слово — це потужна сила. Всім нам бажано бути стриманішими в цей відповідальний період оновлення нашого суспільства, у тому числі — очищення від пліток. Адже саме плітки та брак правдивої інформації були головною причиною того, що Донбас проголосував за Януковича.

ТЕЛЕГРАМА

Кисть руки — символ мусульманської релігії. Виходячи з цього, на правах представниці народу, котрий є господарем землі Київської Русі та сповідує віру своїх предків, прошу скасувати практику використання цього мусульманського символу на державній службі.

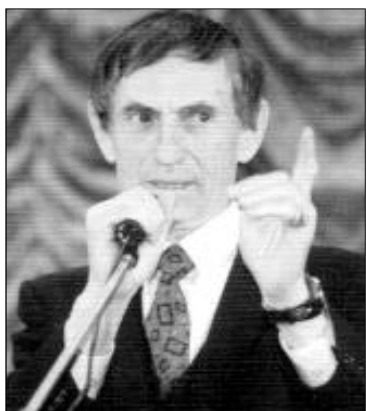
Це стосується, передусім, армії, флоту, козацтва, загальноосвітньої школи, з'їзду депутатів — я маю на увазі прикладання руки до голови, коли військові віддають честь. Поясніть, будь ласка, якому народові та якій релігії притаманний цей символ.

Марія МАЗЕПА-БЕЛЄЦЬКА,
м. Кобеляки Полтавської обл.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Ми подали лише невеликий, але найбільш суттєвий фрагмент великої телеграми, копію якої отримали російською мовою на нашу адресу. Утримаємося від коментарів, лише зазначимо, що за протиставленням слов'ян іншим народам, а тим більше братньому кримськотатарському народові завжди приховуються шовіністичні амбіції московського походження, котрі нічого спільного не мають з інтересами і ментальністю українців. До речі, авторка також невдоволена використанням помаранчевого

З МОЗАМБІКУ

ТОРЖЕСТВА

Радіо повідомило, що в славної поетеси Любові Голоти, славного редактора славної газети "Слово Просвіти" — повноліття.

Новина сколихнула громадськість хутора Мозамбик. Усі, хто шанує рідне слово і читає "Слово Просвіти", вирішили достойно відзначити цей ювілей.

Науковці — Ваня Молдаван, Вітя Царапкін та Ізя Чачкес — організували міжнародну конференцію на тему: "СЛОВО ПРОСВІТИ" та його роль у захисті рідного слова в умовах розквіту дикого кучманізму...

Народний самодіяльний ансамбль "Молодці" під орудою невтомного Стаса Патехфона поставив композицію "Народжена в степах і приречена жити в столиці".

У школах хутора пройшли учнівські ранки за книжками Любові Голоти "Весняне рівнодення" та "Жінки і птиці"... Відмінниця Юля Комарик висунула сміливу гіпотезу. Мовляв, поетеса ще давно проповідувала, що справжнє воскресіння України відбудеться незадовго до весняного рівнодення, напередодні Року Півня. І активними учасниками цього відродження стануть жінки... Щоправда, не такі, як чорної пам'яті свинарка Астраушенко, чи її байстрюки — Клара Витренко і Карл Смарченко, які організували партію "Прогресивних дурнів" і прогресують у дебілізмі...

Вулицями хутора "Мозамбик" пройшли велелюдні маніфестації на підтримку поетеси Любові Голоти. Шанувальники несли її портрети, виголошували здравиці.

Увечері в районі кутка "Мопутівка" заgrimів святковий салют. Він був таким гучним і яскравим, що побудив усіх півнів — вони кукурикали до ранку...

А знаменитий ясновидець і знавець півнячої мови Арнольд Шарманді запевняє, що це було не звичайне кукурікання. Це було віщування нового творчого світанку для поетеси, гарного півнячого року для її родини і для всієї України...

Євген ДУДАР

ЗНІМАЮ КАПЕЛЮХА ПЕРЕД КОЛЕГОЮ

Не так багато, на превеликий жаль, в Українській державі справді українських — не тільки за мовою, але й за духом — газет. "Слово Просвіти" — одна із них. Багато років залюбки читаю цей патріотичний часопис і завжди з приємністю відзначаю, що він не тільки прекрасно виконує свою просвітницьку роль, але є активним провідником української ідеї, войовничо відстоює патріотичні позиції в сучасному житті, порушує найгостріші проблеми української духовності, нинішньої політики та культури, послідовно відстоює українські інтереси.

Не варто переконувати, наскільки не просто тримати руку на пульсі життя, правдиво його відображати, коли за всі роки Незалежності Україна не мала української

влади, коли в суспільстві панують олігархічні клани, коли владні інституції вкрай корумповані та криміналізовані, коли журналістика стала, як ніколи, продажною.

Редагування газети загалом, за своєю суттю, є справою надзвичайно відповідальною і важкою. Редагування ж об'єктивної газети в таких умовах є стократ відповідальнішою та пекельнішою місією. Знаю це з власного досвіду, оскільки 15 років редагував газету "Вечірній Київ", яка мала репутацію чесного та патріотичного українського часопису.

Тому завжди захоплююся Любов'ю Голотою, яка тривалий час стоїть на капітанському містку головної просвітницької газети, зуміла згуртувати й редакційний і ав-

ПАНЕГІРИК

торський колективи, і вивести видання в число найпатріотичніших та найінтелектуальніших сучасних українських видань. Дивуюся, як їй вдається поєднувати ніжний поетичний дар із полум'ям публіцистичним напором. Очевидно, що поетичність і публіцистичність — це ті два крила, завдяки яким "Слово Просвіти" і набирає таку громадянську висоту.

Робити відмінну, як на суспільні виміри, газету — високе мистецтво. Якби оцінювати редакторський доробок Любові Голоти, як професіонал я виставив би їй за п'ятибальною системою дві п'ятірки. Я щиро знімаю капелюха перед колегою.

Віталій КАРПЕНКО, професор Інституту журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

ПРИВІТАННЯ

Шановна Любове Василівно!

З великою приємністю вітаю Вас зі славним Ювілеєм. У подарунок Ви отримуєте Велику Помаранчеву Перемогу, за яку так вправно й завзято боретеся своїм поетичним та публіцистичним Словом. Більшого подарунка до ювілею важко придумати.

Ваша чітка громадянська позиція, наполегливість і рішучість у діях настільки переконливі, що не залишають місця для сумнівів в остаточній перемозі.

Бажаю, щоб Ви й надалі залишалися такою вродливою, лагідною, енергійною, мудрою — Великою Українкою.

Ми завжди з нетерпінням чекаємо Вашого талановитого Слова.

Віталій КОРЖ

ФЕНОМЕН ЛЮБОВІ ГОЛОТИ

з Григором Тютюнником та Миколою Карпенком співала пісні. І мало значення не тільки "що" співалося, а й, передусім, — "як"! То був згармонізований голос українства: з нього виринали і мелодії та спомини степу, й тугі акорди металевого Криворіжжя, й гомін вітру та шляху легендарного козака Голоти, і зажура покинутої домівки чи коханої, й незрівнянний мажор запорозького маршу...

Коли з'явилися збірки "Вікна", "Жінки і птиці", стало загальнови-знаним: у літературу прийшла особистість із неповторною мелодією душі — глибокої, вогнистої, добролюдної та багатогранної. Душі,

закоріненої в рідну Дніпропетровщину і водночас жагуче спрямованої у безмежжя світу. А від того — лірично-ніжної, спорідненої з розмаїттям предметного світу, і епічно-драматичної, коли зір зупинявся на життєвих дорогах людей.

Любов Василівна Голота народилася з органічним відчуттям феномена людяності й свободи.

І символічно, що ім'я Любові Голоти стоїть як на поетичних збірках, так і на шпальтах громадсько-політичного та культурно-мистецького тижневика "Слово Просвіти": справжня душа (як синтез почуттів і свідомості) не буває одномірною. Вона — синкретична й універсаль-

на пориваннями до людей і світу, а тому не може бути й однозначною.

Любов Голота — своя в минулому і сучасному, бо вся в любові й прагненні щасливого майбутнього.

І для неї першим постало Слово: і як мова батьків та рідної Природи, і як слово Тараса Шевченка й Лесі Українки, і як універсальна форма буття людини та народу в усій безмежності часопростору: то як поезія, то як дух і кров землі, пам'яті поколінь, то як воля етнонації, спрямованої у майбуття. Природно, що "Слово Просвіти" стало формою боротьби за Слово: за суверенне й незнищенне грядущє світового українства.

ДУШЕВНЕ, ДУХОВНЕ

"На грань, — постійно наголошує Любов Голота, — поставлено існування реальної — суверенної, соборної, процвітаючої, рівної серед рівних націй-держав, спроможних збагачувати себе й інших, здійснювати цивілізаційно-культурну історичну місію".

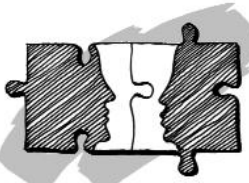
Любов Василівна має право пишатися своєю життєдіяльністю, бо в збереження традицій та виховання громадянського суспільства сучасного типу вона внесла велику частку свого таланту і своєї любові.

А ми маємо підстави щиро пишатися нею — Поетом, Людиною, Громадянином.

Петро КОНОНЕНКО, академік

На одному з вечорів у Спільці письменників залунала й мелодія душі Любові Голоти: після обговорення поезій "Народжена в степах" та "Весняне рівнодення" вона

АНТИСВІТ

Роман:

— Наші односельці, які тоді саме повернулися з Італії, порадили скористатися послугами однієї київської туристичної фірми, яка начебто гарантувала працевлаштування. З миру по нитці, зібрали необхідну суму й вирушили до столиці виробляти документи на виїзд. На перших порах все складалося добре, і ми повернулися додому. Чекали не довго. За два місяці отримали виклик і почали збиратися у далеку дорогу, а вирушали до Італії.

Коли прибули на місце, то в нас відразу відібрали документи й записали на роботу до одного господаря, де ми працювали в бригаді та збирали цитрусові. Його звали Вінченцо. Жили у вагончиках, а робочий день тривав не менше 12 годин. Спочатку харчувалися за власні гроші, як взяли з дому. А коли запаси закінчилися, то почали вимагати платню за роботу. Але тривалий час нам господар нічого не платив. Доводилося перебиватися на цитрусових та воді. Так минуло декілька місяців, аж поки Вінченцо нам заплатив мізер із того, що ми заробили. Сума була далеко не тією, яку нам обіцяли за місяць роботи. А з часом господар майже не з'являвся на плантації. І, звичайно, — ніхто нічого не платив. Коли він нарешті з'явився, то робітники влаштували йому справжній скандал, але результату не було. Ми були без документів і виявилися безправними. До того ж нас у будь-який момент могли заарештувати карабінери (італійська поліція).

А одного дня до нас приїхали двоє здорованів і сказали, що робота моєї дружини сподобалася роботодавцю, тому її переводять на кращу роботу, за яку вона отримуватиме значно більшу платню. Таке рішення господаря викликало тривогу, оскільки за цей час, що ми там працювали, це був не перший випадок, коли забирали з нашої бригади жінок, молодих дівчат, яких, як правило, ми потім більше не бачили. На їхнє місце привозили нових робітників.

— А що засталоїло?

— Потім я справді дещо заспокоївся, бо дружину привозили

«У МЕНЕ БУЛА НАДІЯ НА ОДНОГО БОГА!»

Вперше, за останні п'ять років, новорічні свята це подружжя зустріло разом. А розлучила Романа та Ірину чужина. Наприкінці 1999 року вирішили вони поїхати у світи на заробітки, аби підняти своє господарство й поліпшити сімейний бюджет. До Італії вирушили разом, а повернулися нарізно.

ли щовечора назад. І вона розповідала, що працювала покоївкою і прибирала номери в приватному готелі, яким опікувалася дружина Вінченцо.

— А що було потім?

— Так минуло півроку, а потім дружина зникла. Без документів я став заручником, у повному розумінні слова — рабом. Мене ніхто не тримав, але я не міг вільно пересуватися країною. А значить, — не міг піти на пошуки дружини. Також не міг змінити господаря, місце роботи, за яку Вінченцо вже зовсім не платив. Грошей на життя не було.

— І як Ви визволилися?

— У відчай я пішов у поліцію. Розповів там усе і мене через дипломатичні служби було направлено додому. Коли в порту чекав на свій пароплав, побачив нових заробітчан з України, нову дармову робочу силу, новітніх рабів, які, очевидно, так само сподівалися на здійснення своєї мрії. І мені їх стало шкода, бо далеко не всім із них поталанило досягнути цієї мрії.

— Пані Ірино, а як склалося Ваше життя після розлучення з чоловіком?

— Ви знаєте, спочатку, коли мене повідомили, що я буду працювати на іншій роботі та ще й в іншому місті, то мені стало лячно. Чужа країна, мовою майже не володію і поряд не буде єдиної рідної душі — мого чоловіка.

А ще тривожно було від того, що за період нашої роботи у Вінченцо вже разів із п'ять забирали від нас жінок на інші роботи, і ми їх більше ніколи не бачили. Та коли мене привезли до цього готелю, де я мала прибирати номери, а потім після роботи майже півроку возили додому, до чоловіка, то я якось заспокоїлася. До того ж, окрім платні, я харчувалася в готелі. Але сумнів викликало те, що під час поїздки з роботи і на роботу мені забороняли дивитися у вікно. А одного разу господиня готелю заявила, що я вже добре навчилася прибирати кімнати, тому вже час приступати до основної роботи — обслуговування клієнтів. При цьому додала, що ця робота буде додатково оплачуватися. Коли я поцікавилася деталями, то відразу відмовилася від цієї роботи. Але мене вже ніхто не слухав, а коли спробувала не скоритися, то мене жорстоко побили й посадили під замок. Наступного ж дня силою завели до першого клієнта. Шодня таких клієнтів було більше 10 чоловік.

— Але Вам усе-таки пощастило втекти...

— Одного дня якийсь клієнт заплатив господині за ніч, але так напився, що через три години міцно заснув. Оскільки нас увесь цей час ніхто не турбував, то в моїй голові почали роїтися думки і плани: як втекти? І я ви-

рішила саме цієї ночі будь-що тікати. Відчинивши вікно своєї кімнати, яка була на другому поверсі, я пересвідчилася, що все навкруги тихо, а охорони немає. Тоді я в одній сорочці вистригнула з вікна. Бігла лісом цілу ніч, до самого ранку. Вдень пересиджувала у заростях, а потім бігла далі. На трасу боялася вийти, оскільки була без документів. Так я бігла шість днів і ночей. І коли зовсім знесилена підійшла до якогось села, то вирішила не сидіти в лісі, а піти в церкву.

— На що Ви сподівалися?

— У мене була надія на одного Бога! Сил іти далі вже не було... І Бог мене почув! Люди мене вислухали, обігріли, нагодували, а церковна громада звернулася з клопотанням до поліції та дипломатичної служби. І завдяки цим простим італійцям мені пощастило повернутися додому.

— Чи знають родичі про Ваші поневіряння на заробітках?

— Ви знаєте, ні. Мені було соромно розповісти їм правду. Навіть чоловік, який повернувся додому на півроку раніше, не знає про моє горе і мій сором. Усі переконані, що мене обікрали на вокзалі. Я дуже щаслива, що ми нарешті разом, і новий 2005 рік уперше за п'ять років міграції зустріли вдома, разом і з родиною.

• **Марія ВИШНЕВСЬКА**

Коли Ви за кордоном:

* Ніколи й нікому не віддавайте свого паспорту!

* Тримайте паспорт постійно при собі.

* Після прибуття за кордон, зареєструйтеся в консульській установі України в цій державі.

Це допоможе знайти Вас, якщо Вас терміново будуть розшукувати члени Вашої родини в Україні або допомогти у випадку надзвичайних подій у країні перебування (землетрус, пожежа тощо).

* Візьміть за правило постійно телефонувати рідним у домовлений час.

Пам'ятайте!

Навіть у чужій країні Ви не самі.

* Звертайтеся до українських посольств та консульств. На випадок втрати чи вилучення паспорта, вони допоможуть в отриманні документів, які засвідчать Вашу особу, і допоможуть повернутися на Батьківщину.

* Безперечно, Ви можете отримати допомогу в церкві, монастирі, релігійних організаціях.

* Зверніться до правозахисних та благодійних організацій; до притулків.

Є ТАКА ДУМКА

А ЩО НА СХОДІ?

Про міграцію українців за кордон пишуть багато й ясно, у центральній і місцевій пресі. Причина міграції давно відома: руйнація виробництва та неможливість заробляти на життя. Але читацька аудиторія практично не знає, що в Україні вже більше 5 років відбувається активний процес переселення "західняків" у східні райони України, особливо на Донеччину.

Я цей процес називаю внутрішньою міграцією і спробую назвати його головні ознаки. З початком горбачовської перебудови в Україні повторилася історія 30-их років минулого століття лише в зворотному напрямі. Тоді навмисно морили "східняків" голодом, виселяючи їх з місць проживання... для кого? Поживемо далі — побачимо. Сьогодні заводи Донеччини працюють усе краще, обсяги виробництва наростають, і зростає зарплатня трударів.

Наводжу висловлювання директора заводу ім. "Ілліча", депутата ВР Володимира Бойка, оприлюднені в газеті "Іллічовець" од 4.09.2004: "У нас працюють 70 тисяч чоловік (разом із селянами агрокомплексу). Зарплатня представників головних професій — 3,5—4 тисячі гривень і вище. У начальників цехів — за 10 тисяч..." — самі розумієте, бажаючих працювати на таких умовах багато, тому й потрапити до заводу важко навіть корінним маріупольцям.

Прибульці з Заходу найчастіше влаштовуються на важкі й низькооплачувані роботи: впорядковують дороги, ремонтують школи або наймаються до хазяїв приватних будинків та дач. Хто має гроші, розпочинає маленький бізнес на базарах, адже податкова інспекція у нас так не лютує, як, наприклад, на Івано-Франківщині. На жаль, до нас поки не проторували шлях учителі-предметники, котрі вільно володіють українською мовою. А в Маріуполі на сьогодні не вистачає 160 учителів.

Здавалося б, складається ситуація, коли промисловість Сходу, зокрема Донеччини, створює підґрунтя для проникнення на її терени українськомовного населення, відтак — поліпшення загального мовного середовища на користь українства. Але... Переважна більшість "західняків" переживає тут стадію, котру я, за біологічним зразком, називаю мімікрією — тобто, пристосуванням до навколишніх умов життя. Вони над усе намагаються видаватися "своїми серед своїх", тому на догоду керівництву, сусідам, учителям переходять на ламану російську мову, додаючи суржику в наше й так нечисте мовне середовище. Прикро, але на Донеччині українці й на 14-му році Незалежності бояться виявляти своє національне походження.

Цьому могли б зарадити українські організації, насамперед, місцеві осередки ВУТ "Просвіта", Союзу Українок, та інші, котрі зареєстровані практично в кожному містечку Лівобережжя. Чому ж не допомагають? Тому що їх діяльність малопомітна, часто-густо зводиться до ледве не підпільних зборів вузького кола українців і ніяк не впливає на загал. Та й відшукати ці осередки дуже важко. Їхні адреси й телефони не вказані в жодному "Телефонному довіднику". Влада їх обминає. Чому? Адже всі організації зареєстровані згідно із законом. Просто владі українці не потрібні...

• **Ірина МОЛЧАНОВА,**
голова Маріупольської філії

Деякі іноземні організації, що надають допомогу постраждалим від торгівлі людьми:

Італія/Italy

Національна безкоштовна гаряча лінія: 800 290 290 Caritas Italiana viale Baldelli41, 00146 Roma tel 06 54 19 22 51, fax 06 5410300

Німеччина/Germany

Caritas Essen, Segerothstrase 110a, Essen D-45141, Germany tel + 49 201 885 34 13, fax + 49 201 885-34 12

Чехія/ Czech Republic

Caritas, Czech Republic, Vladislavova 12, Praha 1 tel. 42 0296243344, fax. 420296243333

Польща/Poland

la-Strada(48 22)622 19 85 Телефони деяких консульських установ України за кордоном

Іспанія/Spain

Мадрид — (8-10-3491) 748 93 78 Португалія/Portugal Republic (8-10-351) 21 301 00 47 (58, 59)

Росія/Russia

Москва — (8-10-7-095) 229 19 88 229 94 72, 229 42 22

Туреччина/ Turkey

Анкара — (8-10-90312) 440 53 00, 440 52 89

Італія/Italy

Рим — (8-10-3906)447 00174, 443 400 46,447 001 81

ЕКСКЛЮЗИВ

— **Дмитре, які відчуття пере-
повнюють людину, коли вона
дізнається, що другий рік по-
спіль стає найкращим спортив-
ним коментатором України?**

— Не вважаю, що це щось особливе, не переоцінюю і недооцінюю таких нагород. Джон Фаулз дуже добре сказав: “Людина творча, вона завжди егоцентрична”, але й егоцентризм може бути різним — як позитивним, так і негативним. Якщо ти це спрямовуєш на себе, то в той же час робиш його таким, що дає змогу тобі самому щось робити краще. Як на мене, є багато людей, які працюють у футбольній журналістиці України, котрі могли б отримати цю нагороду.

— **Тобі, можна сказати, са-
мотужки довелося опановувати
професію коментатора, бо в
Інституті журналістики комента-
торів не готували.**

— У принципі, так, але, мабуть, це стосується журналістської роботи загалом. Бо приходиш вчитися писати, але в інституті тебе ще особливо нічого не навчили, а лише заклали базу, від якої ти маєш відштовхуватися, починаєш працювати і поступово набувати досвіду. Помилки, звісно, трапляються, але й були люди, які допомагали їх виправляти, і такий процес іде постійно. Коли ж цей процес відбувається у прямому ефірі, то, можливо, це трохи важче. Повертаючись до питання егоцентризму та бажання людини вдосконалюватися. Сумно, якщо людина на п'ятому курсі може усвідомити, що вона майже нічого не вміє. Можливо, це стимулювалися пошук і розуміння того, що і як потрібно робити, незалежно від того, де ти працюєш — на телебаченні, радіо чи в пресі.

— **Наскільки тісно перепліта-
ються професії журналіста й ко-
ментатора?**

— Безумовно, вони переплітаються. У першу чергу, це робота журналістська, хто б там що не говорив про акторські якості, це була і є робота журналіста, хоч і специфічна. Вона потребує журналістської освіти та підготовки до роботи з інформацією. Треба вміти ставити запитання не тільки самому собі, а й людям, які, можливо, бачили більше, ніж ти.

— **Журналістику називають
станом душі й для того, щоб
працювати в цій царині, потріб-
но мати генетично закладену**

**іскорку, яку з часом потрібно
розвивати. Чи можна те ж саме
сказати і про професію комен-
татора?**

— Я навчався на газетній спеціалізації. Нині, коли пишу тексти для журналу, то відчуваю, що в мені щось народжується. Цей текст поступово вимальовується, інколи навіть не знаєш, хто цим процесом керує: ти чи він тобою. Те ж саме стосується і коментаря. Він покликаний, передусім, допомогти глядачеві зрозуміти, що відбувається на полі, на чомусь сконцентрувати увагу. Якщо поступово практикувати і розвивати в собі це мистецтво, тоді, гадаю, все виходитиме нормально. Потрібно, наприклад, нагадати, хто на якому місці перебуває в чемпіонаті, оголосити склад команд. Ці та інші дані складають тридцять відсотків від загального коментаря, а решту підказує влас-

ний матч і я його не дивитимуся. А є люди, які все одно перебувають перед екранами телевізорів і їм цікаво, вони і з цього матчу можуть щось для себе взяти.

— **Дмитре, як оцінюєш су-
часний стан коментаторської
справи в Україні. І чи взагалі є
потреба у фахівцях такого про-
філю?**

— Потреба, звісно, є, але виникає питання, де їм працювати? Коли з'явиться телевізійна система, яка не просто демонструватиме спорт, а транслюватиме українські спортивні події, як певне явище, тоді й з'явиться нормальний інститут коментаторства як такий. Не думаю, що в нас немає талановитих людей, які не змогли б виконувати цю роботу. Тому вважаю, що коментарі високого рівня з часом з'являться також в Україні.

— **Ще років зо два тому ка-**

Дмитро Джу- лай: «КОМЕНТАТОР ПОКЛИКАНИЙ»

Коли ми стверджуємо, що футбол — передовсім, для глядачів, маємо на увазі лише дві безпосередні касти учасників футбольного дійства — гравців та глядачів. Тоді як між цими двома головними категоріями учасників футбольного свята неодмінно присутній посередник — коментатор, який кваліфіковано трактує перебіг подій як на полі, так і за його межами. Саме коментатор є важливим чинником формування суспільної футбольної думки. Втретє за останні чотири роки за підсумками загальнонаціонального референдуму газети “Український футбол” найкращим спортивним коментатором України 2004 року визнано коментатора НВО “Поверхність” Дмитра Джулая.

не гра. На основі того, що ти вже бачив раніше у виконанні тієї чи іншої команди, інформації, якою ти володієш про того чи іншого гравця, вже можна робити висновки.

— **Чи залежить коментар
матчу від того, які грають ко-
манди?**

— Хіба що частково. Є різні стилі, різні команди. І якщо сходяться колективи, які, на думку пересічного вболівальника, демонструють нудний футбол, то важливо навіть у цьому знайти щось цікаве. Можливо, не завжди це легко зробити. Гадаю, не все залежить від коментатора, а й від самого вболівальника також багато залежить. Переважна більшість глядачів — це середній рівень “домогосподарки”, які можуть сказати: це не ціка-

**нал СТБ проводив конкурс на
найкращого коментатора фут-
больних матчів серії “А”, відби-
раючи їх з-поміж уболівальни-
ків. Чи підтримуєш таку ідею?**

— З упевненістю можу сказати, що на вулиці ми лікарів не шукаємо. Але чомусь вирішили, що журналістів на вулиці шукати можна. Для мене це загадка, я цього не розумію...

— **А чим тобі, як коментато-
ру, запам'ятався рік, що минає?**

— По-перше, звісно, чемпіонатом Європи. Така велика подія — завжди в центрі уваги, незалежно від того, чи ти працюєш з нею, чи просто стежиш, вона все одно залишає за собою багато емоцій. Потім — Ліга чемпіонів, яка вже стала звичним явищем у нашому

житті й навіть не скажеш, що відбулося щось особливе, але завжди з цікавістю стежиш за матчами цього турніру. Не можу не згадати про Кубок Лібертадорес і Кубок Америки. Щодо останнього, то мені він навіть більше запам'ятався, ніж чемпіонат Європи, за матчами якого ми маємо можливість спостерігати. Журнал, над яким ми працюємо з товаришами, дещо розповідає і про футбол у Південній Америці, адже звідти приїжджають найяскравіші футболісти.

нина не була брехливою і перекрученою. А вийшло так, що і збрехали, і перекурили.

— **А чому саме російські ЗМІ
підняли це питання?**

— Для мене це також таємниця. Але ми ж і не знаємо, як ця інформація потрапила до російських ЗМІ.

— **Що можеш сказати про
вітчизняний чемпіонат?**

— Про вітчизняний чемпіонат можу говорити лише як уболівальник. Давно вже говорив і не приховую цього, що в національній першості я зацікавлений у долі лише однієї команди — маю абонемент на всі домашні матчі київського “Динамо”. Не знаю, можливо, це й неправильно, але для мене важливо, щоб “Динамо” стало чемпіоном, — усе інше мене не цікавить. Якщо говорити про виступ команди в Лізі чемпіонів, то недотиснули, — що тут поробиш. У команді відбулися зміни в психології з приходом Сабо, можливо, вони ще певним чином не вплинули на гравців. Чому “Монако”, який до цього нічого не вигравав у Європі, виходить до фіналу Ліги чемпіонів? Я не сказав би, що ті гравці набагато кращі за киян, хоча й до плей-офф ми не вийшли. Залишається вірити і сподіватися, що, як кажуть в Англії, завжди є наступний сезон.

— **Можливо, саме через цю
причину ти й не коментуєш мат-
чі чемпіонату України?**

— І це також. Я колись коментував, пригадую, матч “Арсенал” — “Металург” (Маріуполь). Саме під час коментаря цього поєдинку я по-справжньому відкрив для себе Рикуну як футболіста. Коли ж ця команда грала з “Динамо”, якось особливо за цим футболістом не стежив. Але коли бачиш, як людина грає, і для тебе не так важливо, хто перемагає у цьому матчі, ти просто дивишся на футбол: бачиш, як футболіст рухається, як приймає м'яч, — то я просто дивувався, що Рикун робить у цій команді. Потім було “Дніпро”, зараз він у збірній грає. Але, на жаль, таке відкриття трапляється один раз на сорок-п'ятдесят матчів. Якщо про Рикуну дізналися лише тоді, коли його почали викликати до збірної, то це неправильно. Людину такого таланту потрібно було розкручувати ще в Маріуполі. Тож давайте спробуємо знайти у нашому чемпіонаті щось цікаве, навчимося його подавати...

• У розмові брав участь і записав
Олександр ТРАВ'ЯНКА

МИ — УКРАЇНЦІ

Найсильніші спортсмени області, України Європи, та світу з Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Кривого Рогу, Софіївки, с. Девладове, с. Петрове виборювали призи, встановленні спонсорами турніру: директором ТОВ “Вікторія+” О. С. Тараном, приватними підприємцями О. Б. Смалієм, В. В. Хижняком, Ю. П. Цурканом, директорами фермерських господарств: “Світличний” (Ю. О. Світличний), “Меркурій” (В. В. Моренко).

У Софіївку, підтримати кандидата в президенти України Віктора Ющенка, приїхали кращі атлети області та України, майстри спорту України, міжнародного класу Сер-

ЛЮДМИЛА ГАЙДУЧЕНКО ПІДНЯЛА 170 кг!

23 грудня 2004 року в смт. Софіївка районна федерація важкої атлетики та пауерліфтингу провела обласний турнір “Кубок Софіївщини”, на підтримку народного кандидата в президенти України Віктора Андрійовича Ющенка.

гій Скорик (Дніпропетровськ), чемпіонка Європи та світу Людмила Гайдученко (Дніпродзержинськ), Валерій Самородний — майстер спорту України (Кривий Ріг), конкуренцію їм склали місцеві спортсмени — чемпіон світу серед юнаків Сергій Назаренко (Софіївка), чемпіони області Альона Вітушинська, Вікторія Панфілова, чемпіон області Євген Качан.

Присутні тепло зустріли Любов

Голоту — поетесу, уродженку Софіївщини, яка привітала учасників цієї акції.

Софіяні з задоволенням спостерігали боротьбу на помості кращих атлетів України, які показали відмінні результати: 220 кілограмів підняв майстер спорту України міжнародного класу Сергій Скорик, найсильніша жінка України Людмила Гайдученко підкорила штангу вагою 170 кг!

Юний атлет із Кривого Рогу Валерій Самородний підкорив штангу вагою 140 кг, трохи відстав від нього атлет із Софіївки Сергій Назаренко — 110 кг.

Глядачі підтримували представника “Інваспорту”, учасника чемпіонатів області та України, Сергія Недорубу, який підняв штангу вагою 65 кг.

Аплодисментами зустрічали глядачі найменшого учасника зма-

гань — 8-річного спортсмена Григорія Вашенка.

Чемпіонів та призерів змагань нагороджували призами голова районної федерації важкої атлетики та пауерліфтингу В. О. Круглик, підприємець О. Б. Смалій, директор ТОВ “Вікторія+” О. С. Таран.

Чемпіони та призери подякували організаторам турніру “Кубок Софіївщини” за проведений на високому рівні турнір, змогу виступити перед гостинними софіївськими глядачами.

• **В. КРУГЛИК,**
голова Софіївської районної федерації важкої атлетики

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Оксана Петриченко.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ

Закінчення. Початок на с. 1

Різдво Христове навіки з'єднало людину з Богом. Тому ми й виголошуємо: "З нами Бог!" Син Божий просвітив затьмарений розум людини світлом істини, тому ми й не хочемо жити в суцільній неправді. Христос народився, щоб побудувати Царство Боже, тобто Царство духовне, де живуть любов, а не ненависть, правда, а не кривда, милосердя, а не жорстокість, мир, а не ворожнеча, святість, а не гріх.

Син Божий втілюється і зійшов на землю, щоб дарувати людям благодатні сили для боротьби з гріхом. Хто був на майданах і вулицях Києва та інших міст України, той відчув дію благодаті Святого Духа в серцях людей; тут панувала християнська любов, та любов, яку відчували перші християни на так званих "агапах", тобто вечерях християнської любові.

Син Божий став людиною, щоб дарувати нам життя вічне. Людина назавжди залишилася б загиблою, якби Господь не подолав смерті. Господь прийняв наше тлін-

не тіло й оздоровив його Своїм Божеством, визволивши його від смерті.

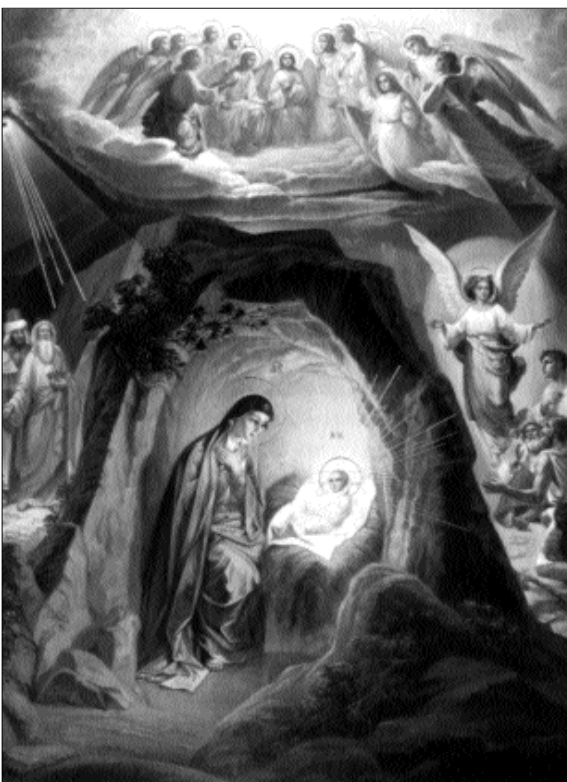
З народженням Христа Спасителя пов'язано вбивство чотирнадцяти тисяч немовлят у Вифлеємі та його околицях. Цар Ірод вдавсь до такої жорстокості, намагаючись знищити Немовля Христа, щоб не втратити царської влади. Це було понад дві тисячі років тому, а скільки невинних людей загинуло у XX столітті! А причина та сама: владолубство! Намагання утримати владу над людьми й цілими народами.

Український народ перетерпів подібні несправедливості і жорстокість на власному досвіді. Владу, яку людям дарує Бог, щоб вони захищали добро і творили правду, треба відрізнити від владолубства, яке є великим злом; воно приносить страждання і окремих людям, і всьому народові. Для справжнього християнина бути при владі — це не благоденство і шана, а тяжкий хрест, поєднаний із великими й численними трудами й турботами. Хто хоче мати владу і жити похристиянськи, той повинен принести себе в жертву

служінню людям та бути готовим до душевних страждань, великого терпіння і відповідальності за свої дії перед Богом і людьми.

Христос приніс на землю мир. А примирені повинні жити між собою в мирі, єдності, вірі й християнській любові, — як діти єдиного Бога і брати у Христі, як члени Його єдиного тіла — Церкви. Це особливо потрібно нам тепер, коли нашу Батьківщину — Україну — сили зла намагаються розділити, посіяти смуту, внести спокуси у свідомість людей. І тому не дозволяйте заманити себе на шляхи неправди і розбрату. Будемо пам'ятати, що правдивий християнин той, хто уподібнюється Христу своїми ділами, помислами й почуттями.

Дорогі браття і сестри! Сердечно вітаю вас із великим святом Різдва Христового і Новим роком! Вітаю зі святом також усіх українців, які перебувають за межами України і турбуються про її майбутню долю. Закликаю всіх вас, дорогі браття і сестри, творити діла милосердя і любові. Молитвою і чесною працею сприяйте відновленню

нашого суспільства. Примножте свої гарячі молитви за духовне відродження народу, за єдність Церкви і всього українського народу, за мир між людьми і народами. Нехай наступне Новоліття буде для нас і для всієї України роком Божого благословення. Нехай мир, про який сповістили ангели у Вифлеємі, зміцнюється на землі та при-

носить усім радість і Боже благовоління. Бог миру й любові нехай буде з усіма нами.

Христос народився, славимо Його!

ФІЛАРЕТ,
Патріарх Київський
і всієї Руси-України

Різдво Христове
2004/2005 рік м. Київ

Закінчення. Початок на с. 1

А колись яблуко було дивом, яке на різдвяні свята здобували десь із жита. Тут більше важив сам знак, а не зміст цього дарунку. І таких традиційних підходів, ціннісних одиниць було дуже багато: і пиріг, і пряник, і коник, і загорнута в особливий папір грудочка цукру чи просто в'ялена воблина... Цей неодмінний набір був супутній впродовж мого дитинства. І в пізніші часи я намагався потрапити до родинного, сімейного столу, щоб причаститися, щоб бути в загальній аурі, яка ставала захисною, енергонаснажуючою, суто українською. Тут я відчував себе як ніколи українцем, як ніколи — Мовчаном, як ніколи — приналежним саме до цього роду.

Категорія "свої" дуже важлива. Нам нав'язували політику інтернаціоналізму, яка була ерозійною. Нібито всі ставали своїми, хоча насправді ми знали, що поляки вшановують свій Великдень і своє Різдво, що євреї їдять мацу і переймаються родовими проблемами, бо завдяки цьому вони вистояли у світі. Вірмени тяжіють один до одного, греки — також. Це — ознака приналежності, бо ти уже тим місійний, що належиш до певного роду, певні програми на тебе покладаються. Я це називаю космічними програмами, космічно-етнічними або космологічними. Це серйозна і цікава проблема в заломленні сьогоднішньої ідеології творення нової України.

— Ви неодноразово звертали до цієї проблеми, це бачимо з назв публіцистичних

НЕ РАЦІОНАЛЬНЕ, А ІСТИННЕ...

статей на кшталт "Моральний родовий закон". Ви теж говорили про почуття роду, родини і про той етнічний казан, у якому виварувалися цілі роди.

— Ідеологія інтернаціоналізму і формування нової спільноти завершилася з розпадом Радянського Союзу. Ми вступили в нову неоліберальну добу, в якій уже на інших ціннісних вартостях формуються нова людина. Це така людина Всесвіту, якій буде добре всюди. І незалежно від того, чи буде вона самореалізовуватися у Євросоюзі чи іншій світовій структурі — вона відриватиметься від своєї кореневої системи. У цій ідеології немає місця тому, що не вимірюється грошима. Усе духовне, все, що в сфері культури, історії, етнокультури, що не має матеріальної адекватності, — поступово підлягає остракізму та буде піддаватися атакам нової ідеології, яка сформована і вже діє. Особливо воно жорстоко там, де зустрічається із традиційним — незрозумілим і непрочитаним.

Мусимо остерігатися саме таких атак на наші ціннісні орієнтації. Тому що Революція, яка тривала з 1989 року і завершилася в 2004 році, була українською і перемолола все чуже, що будувалося на інших принципах, на продовженні ідеологем, які вже вичерпали себе. Маємо в особі Віктора Ющенка лідера, який продемонстрував українські цінності своїм життям, лінійною поведінкою, родом, сім'єю, українськими пріоритетами. І я хотів би, щоб цими цінностями наш лідер не жертвував в ім'я чогось "вищого" і "більшого" — а таких зречень від нього, напевне, вимагатимуть.

Поняття роду, родини, міцної сім'ї можуть видаватися архаїчними. Але виникають запитання: сумніння — це архаїка? честь — це архаїка? гідність — це архаїка? Адже ці параметри — найважливіші з тих, що вирізняють людину з-поміж інших видів — не розум, не вміння рахувати і переводити все в розряд корисності, доцільності. Родове — це не доцільне, воно не може бути доцільним із точки зору прагматики, воно доцільне з огляду вищого сенсу.

— Воно, мабуть, не раціональне, а істинне, яке не потребує доведення...

— Я б сказав, воно ірраціональне, водночас фізичне й метафізичне. Відречення від приналежності до свого роду рівнозначне відреченню від своїх могил — це велике святотатство. Багато українців зрікалися родин, змінювали прізвища, тому що їх змушували, або робили це задля кар'єри. Гола прагматика диктувала поведінку. Проте згодом з'яв-

РОЗМОВА ПРО ВІЧНЕ

лялося щось ностальгічне, яке спонукало їх повертатися на могили батьків.

— Павле Михайловичу, як Ви відчуваєте, чим є стосунки в родині, так звані ієрархічні місця, підпорядкованість?

— Тут багато цікавого. Починаючи від того, що все це — ми; це я поміжених, це я у різних відзеркаленнях. Мої тітка, дядько, мої далекі чи близькі родичі — це я. Спорідненість і криє в собі цей елемент, ця кровинка, яка тебе єднає, ця генетична пам'ять, яка в тобі закладена, це відчуття, що ти у безперервній ланці людського роду. Рід — як перекинута піраміда. Ти — на верхівці, а в підніжжі — всі твої предки, носієм родових кодів яких ти є. Що таке ДНК? Це не тільки формула, це інформація, це — спресовані у певні одиниці виміру метабіологічні коди, які треба читувати. Родові сполуки, далі — вселенські. Ці зв'язки важко досягнути, але якщо спробуємо, то зрозуміємо, чому треба шанувати все суще на Землі. Це все твоє родове.

— Чому актуально сьогодні говорити про родину?

— Актуально говорити з огляду на ті випробовування, які вже були застосовані до багатьох етносів, держав, так званих передових цивілізаційних суспільств. Де людина не витримує цих випробувань, вона розчиняє ці родові сполуки і зникає. Я не хотів би, щоб українці розгубили те, що було надбано багатьма поколіннями. Коли спостерігаю, з яким серцем і завзяттям діти виконують коляди, збережені протягом багатьох поколінь, я переконаний, що ми маємо шанс вистояти.

— Чи може бути просвітянська програма, присвячена саме родині, її зміцненню?

— Ця програма написана в душах наших. Що ж до роботи "Просвіти", то завдання сьогоднішнього відрізняються від тих, які мала колишня організація, що всі свої зусилля спрямовувала на протиставлення себе чужому і збереження Української Нації як такої. Ми збереглися. Сьогодні інші проблеми. І та чи інша організація не може окремішно їх вирішувати. Має бути національна програма, яка передбачає таку необхідну річ, як формування культурної політики в Україні, бо тільки культурою можемо захищатися, боронитися і продовжувати все те, що називається — Український Світ.

●

Кореспондент "СП"

ТРАДИЦІЇ

СВЯТИЙ ВЕ-

Один-єдиний вечір серед усіх вечорів року називається святом із тієї причини, що такої самої пори дві тисячі років тому Святість Небесна в образі людському з'явилася на світ, — народився Син Божий. Народився з метою проповідання людям Царства Божого, тобто небесної країни Його Отця; країни, котра існує для прийняття в неї всіх праведних душ людських.

Народження Дитини — це свято, передусім, Родинне. Тому коріння християнських традицій закликає у цей вечір до спокійної радості, мелодійних співів, любові й милосердя, котрі мають оточувати й супроводжувати ніжне й урочисте з'явлення Дитини Божої. Там, де в переважній частині країн Європи це свято збереглося несплундрованим, Свято Різдва Христового поділяється на чотири важливі етапи: підготовчий, домашній, літургійний, товариський.

Підготовчий етап починається приблизно за місяць до Святого Вечора (Вігільї). У цей період виконується велика інформаційна та матеріальна робота: пишуть поздоровчі листівки, купують подарунки; члени кожної сім'ї, котрі у від'їзді, намагаються з'їхатися до родинного дому на різдвяні канікули, ближче до свята готуються відповідні різдвяні страви, прикрашається ялинка, відбуваються зустрічі зі священниками, віруючі сповідаються, дотримуються посту.

Напередодні Свята Різдва Христового, тобто у Святий вечір, як тільки стемніє надворі й з'явиться перша зірка, родина сідає до столу, запалюється свічка, поряд із якою стоїть тарілочка зі святим хлібом (облатком, оплатком), принесеним із храму, поряд — Святе Письмо.

Старший чоловік у родині починає уголос читати: "І трапилося тимі днями..." (Лк. 2, 1). Прочитавши, бере тарілочку з оплатком і, поламавши його (їх) подає, щоб кожен узав собі шматочок. Вставши за столом, хором усі відмовляють "Отче наш" і "Радуйся, Маріє".

Одразу по тому всі повертаються один до одного так, що утворюються пари з найближче розташованих кожному з пар, і починається обмін вибаченнями та побажаннями. Відламують шматочки оплатка один в одного і з'їдають (діляться оплатком), а отже, просять один одного й примирюються у доброму дусі. Звичайно, що кожен намагається знайти для іншого такі слова, які б відповідали цій особі, враховуючи їх риси характеру, бажання, наміри, надії, сподівання...

Потім змінюються пари і все повторюється доти, аж поки всі присутні не поєднуються один з одним у мирі й злагоді.

Багато разів я брав участь у цьому дійстві й знаю, що в таких випадках не винятком бувають сльози радості й усвідомлення справжнього щастя в серці.

Потім усі знову сідають до столу, на якому має бути не менше трьох страв у бідних родин, але не більше дванадцяти — у багатих. Загалом у європейській традиції обов'язковими вважаються рибні страви (найчастіше — короп), пісний борщ (можливо, з грибами), оселедці. В українській історичній традиції, котра привнесла до цього свята деякі елементи з дохристиянських часів, обов'язково потрібно ставити на стіл кутю і узвар.

На жаль, деякі люди мають звичку ставити на стіл також горілку і, відповідно, вживати її, але це вже не має жодного відношення до Вігільї Божого Різдва, бо за столом має панувати атмосфера взаємної зацікавленості до теми свята та обставин народження Сина Божого, а спів колядок сприяти тихій радості серця.

У цей мирний вечір лагідного поєднання та душевного застілля належить звертатися думкою до подій двохтисячолітньої давнини, заради святкування яких люди зібралися разом. Божої Родина й наша родина — це головна ідея і суть свята. Діти повинні демонструвати свою творчість: декламувати, співати, демонструвати витвори власного рукоділля і фантазії. Усі члени родини обмінюються подарунками.

Домашній етап переходить у літургійний, коли всі разом прямують до храму Божого, аби в складі віруючих даної громади (парафії, приходу) взяти участь у Пастерці, тобто в спеціальній службі Божій, котра відправляється лише один раз на рік, у Святий Вечір.

Наступний день — це свято Різдва Христового. Віруючим належить бути на святковій Літургії у першій половині дня, особливо тому, що в більшості європейських країн саме о 12 годині відбувається спеціальна служба, присвячена дітям, і відбувається Хрещення дітей.

Перший день Різдва — це перший привід для відвідування близьких, знайомих, відпочинку і заспокоєння душею.

●

Євген ҐОЛИБАРД

Різдво й родина — поняття для багатьох нероз'єднувані.

Певно, Син Божий освятив сімейне таїнство, коли народився в людській плоті в стайні поміж найближчими, рідними людьми. Уявлення про сім'ю-родину це, передусім, кожен конкретний власний життєвий шлях. Для мене справжньою сім'єю принаймні протягом перших п'ятнадцяти років стали бабця Марія і дідусь Іван. З ними мені було наймиліше, найзатишніше, найцікавіше. З ними я пізнавав любов і радість, простоту й щирість життя.

Усе відбувалося за звичним на той час сценарієм. Сільські діти, зокрема й моя мати, йшли по науку в місто, щоб уже не повернутися до рабської фізичної праці в колгоспі. Історія батьків (у тім числі, моїх бабусі й дідуся) була для дітей наочним і страшним доказом причетності села. Ця трагічність дужчала, коли життя батьків ставало плямою, переслідувало як реальна загроза спокою нащадків у новій радянській "ідилії"... Нові місця, куди "розподілили" на життя й роботу дітей Марії Іванівни Сидор (дівоче прізвище — Кошитар) явилися надто далекими від рідного подільського села Ленківці, на Хмельниччині. Поки діти об'їздилися в нових соціо-культурних умовах, онуки довгими місяцями доглядалися в бабусю і дідусів.

Я безмежно вдячний Богові за цей тихий рай, у який уже в свідомому віці потрапляв щоліта. Тихе подільське село. Доброта й чистота, наче вода в криниці біля нашого двору, по яку ходила вся вулиця. Приязнь і небайдужість сільських людей, на відміну від суєтних самозаклопотаних дітей асфальту, росила в душі людськість і повагу до інших. Спокій і мудрість бабці Марії, особлива турбота практично невидючого дідуся Івана, широчина подільських степів, куди я виходив у мандри з дідусем і короною, — усе це стало життєвою казкою. Видається, мене як людину виховали саме бабуся і дідусь. Минулого року дідусь помер, бабця Марія зосталася сама. Наприкінці січня їй виповниться 84 роки. Вона мудра і спокійна, якою і була завжди. Просто і щиро "розкладе" політику з політиками, хоча закінчила два класи. Скільки її пам'ятаю, завжди молилася, читає акафісти й Святе Письмо. Саме вона в часи атеїзму зробила мене християнином, навчила молитися й повела до церкви в сусідні Чотирбоки. Її мова проста, народна, душевна, жива й прекрасна.

— Бабцю Маріє, розкажіть про Вашу родину.

— Мамин батько звався Семен. У нього було три сини й дві дочки. А в мами було штири хлопці і три дівчати. Семеро було нас. Нас був гурт. І сім'я була така, що сядали біля столу всі разом, обідали — все як колись по закону йшло. Два брати померли ще до висилки, а єден, цей самий старший, оженився і було вже двоє дітей — дівчинка і хлопчик. Дівчинка теж ще до висилки померла, а хлопець остався був тут, а посли брат забрав його на Урал. Це ми всі були в одній хаті — не було ще роздільного акта. То так і вислали всіх. А я осталася тут, осталася коло чужих людей.

— А коли і як вислали?

— Не скажу точно. Десь 29-го, 30-го року. Прийшли, вигнали нас із хати зимою. Я була в школі. Приходжу — повна хата людей, накурили. Ми не мали чим дихати, бо в нас ніхто не кував. Тата зі старшим братом забрали в тюрму в Гриців, а ми позосталися у сусідах. Нас три сестри і менший брат. А братиха пішла в сусіднє село Лотівку до батьків. Послі і її батьків розкуркурили і вигнали з хати.

Як забрали тата з братом у тюрму в Гриців, то аж на Зелені свята

вислали. Прийшли до нас з рушницями, під'їхала підвода, й кажуть: "Збирайтеся". Це вночі було.

— Це свої були люди?

— Свої, сільські. Може, там хто чужий був єден. Плакали, помню. Мені ще не було десять років, а забирали тих, кому більше десяти років. Їх завезли в Гриців, а з Грицева далі на якусь станцію уже з татом і старшим братом. Так їх і попровадили. Зосталися ми з семирічним братом коло тітки Одарки. Жили в Лотівці. Вона побула до госені, і коли випав сніг, то приїхав її чоловік забирати в Середню Азію, а мене дядько взяв, мамин брат самий старший, робив на верстаті. Я тівки йому сукала, в школу ходила, свиню пасла. Як стали голодні роки, не стало що їсти, не стало вже свині.

— А чого не стало їжі?

— Це в 1932 році голод почався, навіть ще раніше, але в 32-му вже було нестерпно. А вже в 33-му не знаю як де, але в нас, у Саварцях і Куськові так мерли люди як мухи.

— Неврожай був?

— Неврожай був.

— Через місяців три чи більш прислали мені письмо. Шматочок кори березової, а на ній молоком написано. Бо нічим було писати... Коли батьки померли, сестри рішили повернутися в Україну. Коли їхали, їх зловили і завернули назад. Другий раз пішки йшли. Зимою. Ночувати просилися по хатах. Були такі люди, що приймуть і тиждень потримують — обігратися, обігрятися. Усю зиму йшли. Принесли сухарі, а в нас тут голодуха. А брат остався з жінкою. То жінка приїхала перша посли, а він побув і давай утікати. Вже далеко був, але міліція зловила, і взяли його коні доглядати. Послі на шахті став робити, побудувався і забрав дружину й дітей...

— А Ви як жили тут?

— Жили ми з сестрами в Саварцях, хоча їм дісталося через те, що повернулися. Вони були старші, міцніші, пішли в радгосп, а там було краще, ніж у колгоспі. А я заслабла і злягла з голоду. Молотарка молотила в голові. Порою прийде сестра, і я кажу: інші з хутора приносять їжу, а ти ні. То вона сяде й пла-

— Як Ви, бабцю, заміж вийшли?

— Сестра з радгоспу пішла на откормочний робити в Шепетівку, де худобу доглядали. А я робила в колгоспі. Коли вона їздила в Ленінград із худобою, то я ставала на її місце. Там я познайомилася з охоронцем. Григором звався. Мені років 18 чи 19 було. Як його взяли в армію навесні 40-го, то в госін Ванька народився. У червні 41-го він приїхав, побачив його. Каже: всьо, в госін буду дома. Поїхав з дому 3 червня, а 22-го — війна. Гуп! Як небо впало на голову. Тут війна, а до мене в поле приходять свекор і каже: "Йди, бо дитина в яслах дуже заслабла. Чимось простояним нагодували і став желудок". Іду додому. А тоді радіа не було, тоно в Грицеві "капельюх" висів на вулиці й передавав. То Молотов через той "капельюх" сказав, що війна почалася, напали німці на нас. Біжу до дитини, а з Грицева дівчина приїхала і сказала про війну. А дитина така, що цілу ніч я не маю де подітись із нею. У Чотирбоки забирають ранених чоловіків, то врачі

дитям у хаті, то німець не гонив на роботу. А як пішла до свекрухи, то стали забирати. Німці зайшли, то бігали по хатах, забирали все — яйця, курей, худобину всяку. Не стало в людей нічого. Коли піду снопи в'язати, то собі нішком наману за пазуху трохи зерна. Повідправляв німець багатьох чоловіків у Німеччину, бо наші не встигли позабирати у військо. Жидів багато побили. Загорнули рів, то три дні земля ворухилася, а кров булькотіла по версі.

Уже як отступали, то я пішла в жолобок по воду. У хаті було дві сестри (Гаша й Лена), із Саварець жінка і ще білопільська жінка з двома дітьми. І швагер на горі сховався. Як набрала води, повертаюся, вийшла вже з долини на горбок, дивлюсь — німці. Поставали, познімали автомати й наставляли на мене. А я в обох відрах несучу воду й думаю: не буду смерті дивитися в очі й тікати не буду, бо заб'ють. Що Бог дасть. Опустила очі до землі. А швагер на горі стоїть, підняв снопки на даху й дивиться. Злазить у хату й каже: три-

МУДРА БАБЦЯ МАРІЯ

— А як Ви знали, що чоловік загинув?

— Він загинув у 44-му році. Мені було письмо від воєнного, що Григорія вбили. Я подавала в Москву й кругом, то мені написали, що він пропав безвісті.

Прийшли наші, то голод став, бо розруха. Зійшлися з Іваном. Знайшлися дівчата, то теж довго хліба не ставало нам. Вижену пляшку самотохи, завезу за пазухою в Шепетівку, а там можу цілий день простояти, щоб хтось бухінець хліба виніс із пекарні. І це середина 50-их років.

— Дівчат теж дома народжували?

— Аякже. Найдеться дитя, покликають бабу, пупа зав'яже й піде. За Галею роди прийняла баба Зоська, Митькова мати. А до Гані поки прийшла кушерка, то найшлася дівчина. Кушерка каже: ходіть у лікарню. А в мене ж корова, хто її буде доїти? Ганя у три роки вже букви знала, бо я купляла постійно книжки. Думала: як не буде, а діти мають вчитися. Не балували дітей. Які там цекерки?! На плаття скільки справляли. Яйця держави даєш. Потім тобі за них тканину принесуть, але за тканину плати гроші! Така справедливість.

— Як святкували Різдво?

— Я з маленства святкувала Різдво. Батьки понаварюють кутю. Я її дуже любила. Як вислали сім'ю на Урал, то перестала святкувати Різдво. Потім пішла на службу, в колгосп, аж доки з ніг не звалилася. Перебралися в окрему хату, то знову варили кутю, на інше не розжилися.

— Пам'ятаєте колядки чи щедрівки?

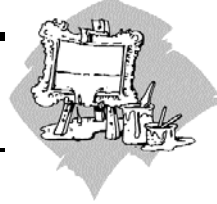
— Щедрівку. Щедрик, щедрик, щедрівниця. Прилетіла ластівниця. Стала, стала щебетати, господаря викликати. Вийди, вийди, господарю! Довідайся до товару! Бо телиці потелились, а яглиці покотились. А барани круторогі — Ваші хлопці чорноброві.

Тоді забороняли колядувати. Тільки в хаті між своїми колядували.

— Що побажаєте нащадкам?

— Бережіться війни. Любіть дітей, але знайте порядок. Як тре посварити — посварити, але тато й мама не сваряться між собою і не тягнуть дитини на чийсь бік. Привчайте до роботи. Не цурайтеся батьків, щоб діти поважали рід і вас самих. Помагайте людям. Не забувайте про Бога. Любіть цю землю.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

Іванна Московка.
“Пісня з полонини”

Життя митця — нескінченне. Його твори, втілена енергія його душі — це дорога у вічність. Але вони — не єдиний шлях до творчого безсмертя. Запалений одного разу вогонь натхнення віддає своє світло й тепло наступним поколінням. І в їхніх силах не дати йому згаснути, зробити його яскравішим, а головне, — передати його далі.

Історія знає багато прикладів творчих династій. Зокрема в образотворчому мистецтві можна пригадати родини італійських живописців Белліні або нідерландських Брейгелів. Талант — річ загадкова. Звичайно, спадковість має значення, але ж окрім того потрібні й мистецьке оточення, і наполеглива праця. Отож, родинне, до того ж творче оточення, аура мистецтва грають далеко не останню роль у народженні нового таланту.

Випадків чоловічих мистецьких династій можна назвати вдосталь. А от жіночих — важко пригадати. Та в Києві живе унікальна родина, де вже три покоління, та ще й по жіночій лінії — художники. “Засновниця” династії — Лідія Митяєвої, на жаль, уже немає з нами, та залишилися її чудові роботи та дочка Таміла Олександрівна й онука Іванна Московки, в яких продовжує жити художнє сприйняття світу. Мистецтво трьох художниць зросло на багатощему національному ґрунті, і, милуючись їхніми творами, відчуваєш

Іванна Московка. “Країна сонця і тепла”

їхню справжність, автентичність, що це — своє, рідне.

Засновниця династії — Лідія Митяєва все життя прожила в Києві. Навчалася у Київській художній середній школі ім Т. Шевченка, яку закінчила в 1941 р. Ця школа дала справді ґрунтовні знання та вміння, адже вчителями там були відомі українські художники В. Кричевський, І. Хворостецький, К. Єлева. Після важких років війни почався шлях художниці до справжнього мистецтва. Спочатку вона працювала заводським художником на Київському дослідному кераміко-художньому заводі, де створювала оригінальні (і за формою і за розписом) зразки фарфорового посуду. Та по-справжньому її унікаль-

ний талант розкрився в мистецтві художнього скла. Довгі роки, починаючи з 50-их, Лідія Мефодіївна працювала на Київському заводі художнього скла. Власне вона є фундатором київської школи художнього скла; з 1992 р. Лідія Митяєва носить звання народного художника України. Її художнє скло і фарфор експонувалося не тільки в Україні, а й в усіх тодішніх радянських республіках та багатьох зарубіжних країнах. Твори зберігаються в музеї народного декоративного мистецтва (що на терито-

Лідія Митяєва. “Голосіївський ліс”

рії Лаври), а до останнього часу їх можна було побачити в музеї заводу художнього скла. Та нині завод уже не існує. Частина експонатів із нього потрапила до Історичного музею в Києві, багато творів художниці нині розсіяно по музеях України, Росії, зарубіжних країн.

Дочка Лідії Митяєвої — Таміла Московка, теж почала займатися художнім склом після закінчення педагогічного факультету Київського державного художнього інституту, де вчилася у К. Трохименка, О. Сиротенка, Л. Митяєвої. Вона також працювала і в техніці матового гравірування на кристалі. Її роботи експонувалися на багатьох виставках, деякі з них зберігаються в музеях України та Києва. Так склалося, що внаслідок занепаду “скляної” галузі не вдалося в повній мірі продовжити справу матері. Тому нині Таміла Олександрівна — відомий живописець, заслужений художник України.

Наймолодша представниця династії — Іванна Московка гідно продовжує родинну

справу. Навчалася у приватній школі живопису видатного українського художника-шістдесятника Віктора Зарецького, закінчила живописний факультет української Академії мистецтв (викладачі — В. Пузирков, Т. Голембієвська). Ще будучи студенткою, брала участь у багатьох виставках. Працює творчо, а також викладає малювання юним талантам. Крім мистецтва, Іванна має й інші захоплення: спів, гра на гітарі, вивчення іноземних мов.

За творчим почерком представниць трьох поколінь дуже різні — кожна має свої, легко впізнавані риси в мистецтві. Спільне в них те, що світ трьох київських художниць — світлий, добрий і чарівний, ніби казка з дитинства. Химерність

Лідія Митяєва. “Бесілля”

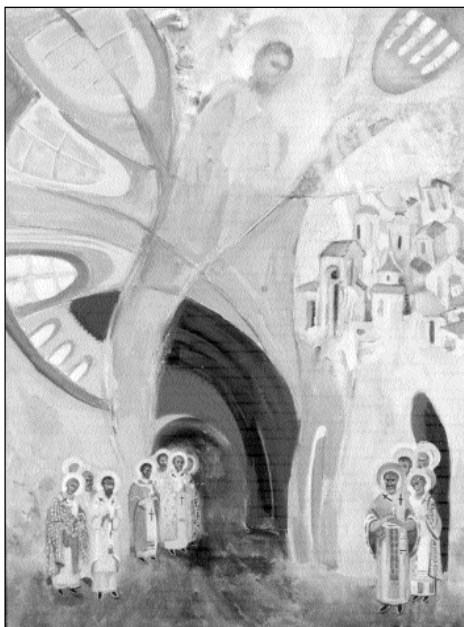
форм і відтінків скла Лідії Митяєвої навіяні дивовижного життя навколо, неповторними образами природи. У фантазійних, оригінальних келихах, підсвічниках втілювалися не просто конкретні образи життя — тут, скоріше, відобразилися настрої, емоції, враження мисткині. Набори “Хвиля”, “Голосіївський ліс”, “Струмок”, “Буковина”, “Карпати”, “Корали” — це самобутнє художнє бачення, справжній гімн життя. Кожен витвір — це й певний символ, як, наприклад, набір ваз “Голосіївський ліс”. Одна ваза, обплетена зеленими скляними “деревцями” — це буяння лісу, природи в мирний час, інша, з такими ж “деревцями”, але чорними — долі, обпалені війною... Величезна творча спадщина Лідії Митяєвої — справжня симфонія кольору, світла й форми. Адже поєднати все це в надзвичайно складній техніці художнього скла і досягти такої довершеності та гармонійності мало кому вдається. Такий політ фантазії, витонченість форм, що ведуть свій родовід одночасно і від народного українського мистецтва, і від модерну не особливо схвалювався в Радянському Союзі, де в пошані був соцреалізм із його сірістю та одноманітністю. Та художниця не зрадила своєму унікальному обдаруванню і своїй творчості. Тому й нині зачаровують її роботи своєю позачасовою красою. І нам не варто забувати імена митців, які творили справжню національну культуру. Тому шкода, що зникла ціла художня школа, засновницею якої була Лідія Митяєва.

Хоча через негаразди в економічному та культурному житті дочка Лідії Мефодіївни, Таміла Олександрівна Мос-

Таміла Московка. “Мехіко”

ковка не мала можливості в повному обсязі займатися художнім склом, вона також стала відомим митцем. Крім скла, художниця (як і її мама) займалася матовим гравіруванням на кристалі — надзвичайно складною технікою, яка вимагає бездоганної досконалості рисунка і не допускає жодних виправлень. Нині пані Таміла більше творить у живописі та графіці. Її реалістичний живопис з елементами імпресіонізму привертає увагу своєю філософічністю (“Стара вуличка”, “Срібний день”, “Храм душі людської”, “Місто на Адріатиці”, “Будинок над морем”). Старовинні міста, велична природа, давні храми — улюблені теми, які спонукають глядача до роздумів над вічним. Адже потрібно плекати не лише храми рукотворні, а й храми душ людських. А графіка художни-

Таміла Московка. “Храм душі людської”

ці навіяна численними подорожами. Дідусь пані Таміли був моряком і у свої плаваннях відвідав багато країн. І в неї була мрія — побувати в тих країнах, де колись зупинявся і її дідусь. Мрія здійснилася — художниці вдалося побувати в Мексиці, Індії, Сингапурі, Малайзії, Великій Британії, Хорватії, Чорногорії. Тож усі мандрівки зафіксовані у витонченій графіці, якій притаманні лаконізм і одночасно динамізм та розкутість ліній, завдяки яким перед очима оживають образи далеких екзотичних країн.

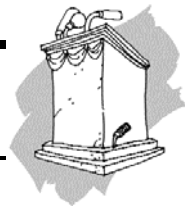
Іванна Московка також пішла в мистецтві своїм шляхом. Її живопису притаманні як риси імпресіонізму, так і сецесії — він то мінливий і сповнений повітря, то орнаментально-декоративний. Серед улюблених мотивів — квіти, старовинні

Іванна Московка. “Благословення”

замки, пейзажі, портрети (“Стара фортеця”, “Півники”, “Мелодія”, “Останній поцілунок”, “Гомін віків”). Часто зустрічаються і картини, сповнені символічної образності (“Степ”, “Вістка надії”, “Дерево життя”). Власне все це — ознаки романтичного спрямування в творчості. Якраз цієї світлої, життєстверджуючої романтичності так нині не вистачає, а тут — ніби переносишся в якійсь інший, незвичайний і чарівний світ, хоча зображені мотиви — реальні, а не вигадані. Карпати (одне з найулюбленіших місць Іванни), інші куточки України, види Хорватії та Чорногорії — весь цей чудовий світ ніби бачимо по-новому. Хіба це не одна з головних ознак справжнього мистецтва, — коли ми можемо побачити в художніх творах приховану красу світу, відчути всю її повноту та нескінченність і одночасно розпочати з нею діалог, почути у своїй душі її відгук? Саме ці краса й диво бринять в душі після спілкування з творами трьох художниць, саме це передається в духовний спадок ось уже протягом трьох поколінь.

● Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО КОНСЕНСУСУ

Загострення політичної боротьби в другій половині і, особливо, на фініші 2004 р. стало серйозним випробуванням для країни. Альтернативи подальшого національного розвитку, які були запропоновані основними претендентами на президентське крісло, стали основою мобілізації громадських і політичних сил, які керуються відмінними суспільними цінностями. Характер протистояння породжує ризики поглиблення внутрішніх суперечностей у регіональному та ідеологічному форматі. Це додатково актуалізує проблему досягнення загальнонаціонального консенсусу з ключових питань розвитку. Без цього оптимізація національної стратегії і реалізація потенціалу незалежності неможливі. Очевидно, здатність до порозуміння основних політичних сил, передусім, залежить від загального рівня суспільно-політичного розвитку, від того громадянського й ментального простору, в якому вони діють, а вже потім, — від їх відповідальності й толерантності.

Дієвий суспільно-політичний консенсус — продукт розвиненої демократії. Він базується на верховенстві права, на усталених правилах гри, політичній культурі, традиціях. Наші сусіди — держави Центрально-Східної Європи — в останні роки надали приклади широкого стійкого консенсусу на засадах демократичних і ринкових реформ. У випадку України зараз реально говорити лише про ситуативну домовленість, тактичний компроміс між основними політичними силами. Проте якісні зрушення під час президентських виборів створюють передумови руху до консенсусу на основі консолідації демократичних сил на етапі, що має завершитися суттєвим оновленням депутатського корпусу навесні 2006 року. Очевидно, що окреслені зміни мають бути доповнені системними реформами європейського зразка як суспільно-політичної, так і економічної сфери.

Головним результатом тридцяти років незалежного державного розвитку України стала гостра потреба демократизації. Без неї втрачається національна перспектива, — головний сенс незалежності. Країна все ще не позбулася низки проблем, успадкованих від "реального соціалізму". Не повністю подолані наслідки асиміляції, прояви духовної несвободи, сервілізму, утриманства, ментальної обмеженості, — усього того, що складає своєрідну радянську субкультуру. Паралельно виникли серйозні кризові явища ендегенного походження. Вони стосуються політичної, економічної, соціальної, гуманітарної сфери й фактично мають спільне походження.

Ключова проблема, — дефектна модель розвитку, неадекватність влади характеру завдань, що стоять перед країною. Припинення падіння виробництва, економічне пожвавлення в принципі нічого не змінили й лише стали новою обставиною прояву кризи. Більше того, стало чіткіше зрозумілим, що надійне забезпечення розвитку соціально-економічної сфери неможливе без глибоких змін у системі влади і стосунків між владою та суспільством. Демократизація та усунення від провідних ролей як внутрішніх, так і зовнішніх захисників авторитаризму, є передумовою формування усталеного суспільно-політичного консенсусу.

Влада фактично не оновлювалася весь період незалежності й знаходилася поза системою політичної відповідальності. Зміна президента в 1994 р. не була пов'язана з реальною альтернативністю і не мала глибокого впливу на політичну практику. Президентські вибори 1999 р., парламентські 1998 і 2002 рр., попри суспільні очікування так само не стали прикладом формування влади на основі волевиявлення громадян. Влада цілеспрямовано втручалася в організацію і проведення виборів, домагаючись бажаного для неї результату. Це наклало глибокий відбиток на характеристики політичних сил, що перебували в останні роки при владі, на їх відносини з опозицією.

Сама природа влади передбачала розквіт тінювих механізмів владарювання, фаворитизму, корупції. Влада була сконцентрована не просто в її виконавчій гілці, а в президентській вертикалі, що фактично знаходилася поза сферою політичної відповідальності. Перетворення Адміністрації Президента у другий, до того ж головний, уряд, стало однією з характеристик державного управління. Друга його особливість — розгалужена тінюва система влади, де ключову роль відіграють лідери фінансово-промислових угруповань. Отже, як структура влади, так і принципи її організації та функціонування не передбачали досягнення публічного консенсусу.

Влада стала об'єктом приватизації, набула недержавного характеру. Це, зокрема, призвело до появи такого феномену як адміністративний ресурс, що полягає у фактичній переорієнтації діяльності державних органів на обслугову-

Малюнок Владислава Козака

позначили об'єктивні та суб'єктивні проблеми, що суттєво утруднюють суспільну консолідацію й досягнення консенсусу між широким колом політичних сил. До основних чинників, що розділяють суспільство, належать: надмірне і значною мірою штучне соціально-економічне розшарування, наявність мовно-культурних, конфесійних, регіональних відмінностей. Спостерігається значна диверсифікація ідеологічних і політичних уподобань населення.

До основних чинників, що дезінтегрують суспільство, належить надмірне штучно створене соціальне й майнове розшарування. Тривала й глибока економічна криза спричинила масове зубожіння, маргіналізацію і десоціалізацію

лові підприємства). У суспільстві не склалося домінуючого погляду на роль ринку та державного регулювання, на модель розвитку держави. Так, у період значного економічного пожвавлення, починаючи з 2000 р. за даними Інституту соціології НАН України, рівень підтримки соціалістичного шляху складав 22,5—27,5 %, капіталістичного — 10,6—17,1 %. При цьому від 16,3 % до 23,4 % опитаних готові підтримати і той, і інший, "аби не конфліктували", 20,4—24,2 % не підтримували цих класичних моделей. Наявна значна диверсифікація ідеологічних і політичних уподобань населення. За невизначеності національної стратегії розвитку фактично не відбувалося виявлення спільних інтересів у цій сфері.

Українське суспільство потребує виваженої політики в питаннях мови, етно-національних і міжконфесійних відносин. Особливість ситуації полягає в потребі національного відродження, консолідації титульної нації, що не може не накладати відбитка на ставлення до національних меншин, на гуманітарну політику держави. При цьому, протягом останніх років давалася ознака нездатності керівників держави знайти парадигму формування політичної нації, шляхи компенсації штучної русифікації, забезпечення органічного вrostання етнічних росіян у суспільство незалежної України. Водночас, сама влада неодноразово використовувала відмінності між регіонами для обмеження впливу опозиції, а наприкінці президентської виборчої кампанії пішла на підбурювання сепаратизму.

Досягнення суспільного консенсусу серйозно ускладнюється низьким рівнем довіри громадян до влади та провідних політиків. Баланс довіри-недовіри до всіх основних органів влади і державних інститутів є від'ємним. Більшість впливових політиків мають дуже низький рівень підтримки. Водночас, сама влада свідомо використовує і роздмухує регіональні та соціокультурні розбіжності для ускладнення діяльності опозиційних сил. Докладається чимало зусиль перетворити в очах громадян демократів і патріотів на націоналістів, послідовних опозиціонерів — на безвідповідальних бунтарів. Незабезпеченість громадянських свобод, спроби маніпулювати громадською думкою, так само, як і низька ефективність соціально-

Малюнок Володимира

вання індивідуальних та вузько групових інтересів на шкоду суспільним. Закономірно, що офіційні функції виконувалися владою не ефективно, матеріальні ресурси та організаційний потенціал спрямовувалися переважно на самообслуговування. Інтереси пересічних громадян, їх незалежних громад, усіх, хто не має особливих зв'язків із владою, ігнорувалися. Така влада діє у непрозорому режимі, прагне зведення демократичних процедур до формальності, забезпечення власної безальтернативності. Використання механізмів політичної конкуренції штучно утруднювалося. Очевидно, що потреба зміни якості влади може бути реалізована тільки за двох умов: а) перемоги демократичних сил у політичній боротьбі; б) проведення широкої політичної реформи.

Події кінця 2004 року глибоко

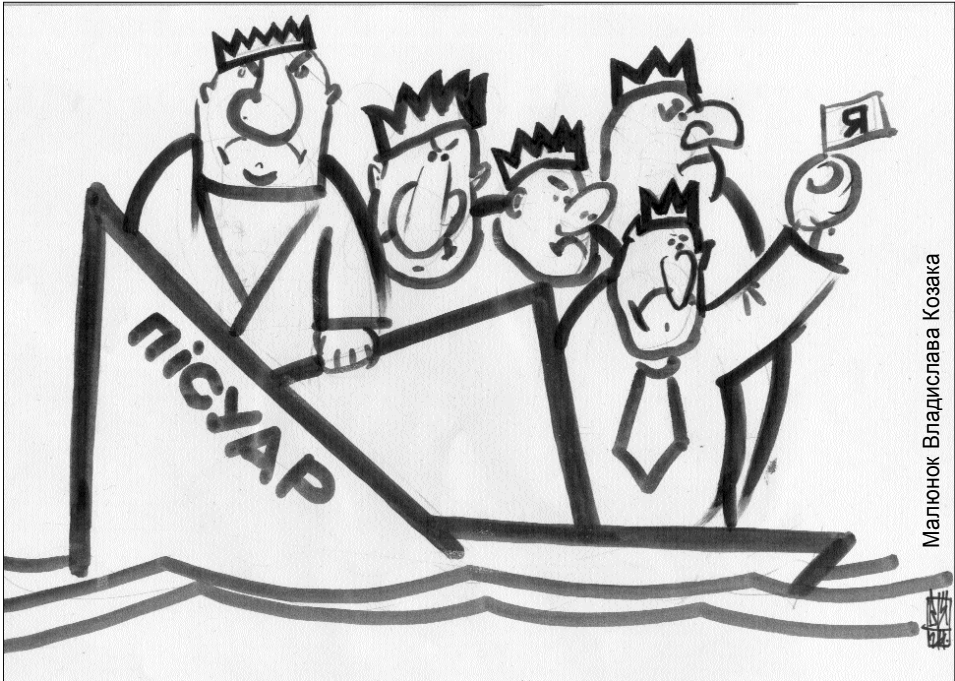
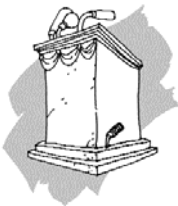
економічної діяльності державних структур визначають високу напругу в стосунках між владою і суспільством.

За умов мультипартійності, до президентських виборів країна підійшла в ситуації несумісності трьох основних політичних конгломератів. Перший — ортодоксальні ліві, які розгорнуті в минуле і спираються на все ще значні залишки радянської субкультури. Другий — неідеологічні політичні угруповання, що склали публічну основу авторитарного режиму й формували свій електорат за рахунок інформаційного домінування та адміністративного ресурсу. Третій — політичні сили демократичної і націонал-демократичної орієнтації від правих до лівоцентристських, з якими слід пов'язувати органічний суспільно-політичний розвиток європейського ґатунку.

Характеризуючи кожну з цих сил, мало констатувати глибокі ідейно-політичні розбіжності між ними. Йдеться не просто про плюралістичність, а про антагоністичність, практично, — про різну їх природу. Вони надто різняться між собою за цілями і є далекими від взаєморозуміння щодо бачення перспектив держави. Власне, це відображає ту стадію становлення і перетворень, коли питання про модель розвитку ще не визначена остаточно і є предметом внутрішньої боротьби. Альтернативи, які існують, не є сумісними. Ані кланові об'єднання, ані ортодоксальні ліві не є і не можуть бути визначниками національних інтересів.

Політичні угруповання, що знаходилися при владі в останні роки, позиціонують себе як центристські, а насправді досить гнучкі щодо взаємодії з іншими. Можна згадати гіпотези періоду парламентських виборів 2002 року щодо можливостей виникнення правоцентристської реформістської коаліції і про більш свіжі варіанти утворення лівоцентристського об'єднання. Проте особливістю сучасного українського централізму є те, що він не має органічної прив'язки до певних суспільних шарів, а певні популярні ідеологічні конструкції та бренди тут використовуються цілком штучно. Партії цього ґатунку є лише публічним відгалуженням фінансових угруповань, які базуються на кланових зв'язках і глибоко занурені у владні структури. Фактично ці сили є уособленням тінювого симбіозу політичної та економічної влади. Вони не є власне суспільною силою, а лише використовують слабкості суспільства, нав'язують йому себе. Їх панівне положення досягнуто й утримується недемократичними методами, вони не налаштовані вступати у відкриту конкуренцію, а компроміси з ними не можуть сприяти конструктивній співпраці.

Попри успіх Помаранчевої революції сподівання на радикальну зміну суспільних настроїв не підтверджуються. Порівняння статистичних даних двох голосувань другого туру свідчить про те, що фальсифікації справді були широкомасштабними і що їх лівову частку вдалося зняти. Водночас, 26 грудня стали чіткішими масштаби електоральних завоювань Віктора Януковича. Серед дванадцяти мільйонів громадян, які його підтримали, думаю, чимало тих, хто виявився не готовим зрозуміти Помаранчеву революцію, і голосували не стільки за свого обранця, скільки заявляючи свою особливу позицію.

СЕПАРАТИЗМ, ОСОБЛИВИЙ ТИП ГРОМАДЯНИНА, АГРЕСИВНИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ПАТРІОТИЗМ

Якщо особливості сучасного протистояння на рівні еліт доречно оцінювати не тільки з огляду на політичні цінності, а й на норми моралі, то до оцінки електорату такі критерії не можуть бути застосовані. Не все може бути пояснено й різною інформованістю мешканців різних регіонів. Серед тих, хто не сприймає Помаранчеву революцію, чимало тих, хто відчуває дискомфорт від того, що самі не встигли чи не наважилися виявити своєї позиції. Психологічно незатишно почувають себе ті, хто традиційно був осторонь політики, виявляв байдужість чи пластичність, яка дозволяє пристосовуватися, і, таким чином примирюватися з негараздами. Це, певною мірою, допомагає зрозуміти феномен Одеси. Новий зелений рух заради примирення прибічників двох кандидатів заслуговує на увагу. Нарешті, слід визнати, що відмінності у ситуації в регіонах не забезпечували рівних можливостей для активності громадян.

Водночас, стає очевидним, що ситуація «одна нація — два електорати» не зникне із завершенням виборів. Вона фіксує досить глибокі відмінності у розвитку політичної культури. Донецьке кланово-олігархічне угруповання не випадково виявилось найуспішнішим у політиці серед собі подібних. Для збереження всього цього і було піднято прапор децентралізації чи федералізації. Саме на Донеччині за останніх кілька років був створений особливий тип громадянина, вихований місцевий, досить агресивний патріотизм. Таким чином, якщо тут і присутня зомбованість, так само доведеться мати справу і зі способом життя, з численними носіями хибної, але зовсім не поверхової внутрішньої переконаності в своїй правді. Тож при тому, що країна потребує реформування, окремі її регіони вимагають спеціальної уваги.

Помаранчева революція кинула виклик і тим політичним силам, які традиційно декларували свою найбільшу близькість до народу. Не випадково Віктор Янукович отримав підтримку від ортодоксальних лівих. Закономірно, що на цьому фланзі спостерігається загострення параної. Не дивно, що комуністи переживають поразку Януковича набагато важче, ніж свою власну в 1999 році. І якщо керівництво КПУ не заслуговує навіть на співчуття, то настрої їх симпатиків не можуть бути зігноровані.

Вирішувати окреслені проблеми доведеться вже не революційними засобами. Але й не тільки ці проблеми мають бути вирішені. Перед героями Помаранчевої революції постають їх власні додаткові завдання. Її здобутки, такі очевидні на загальнонаціональному рівні, мають бути закріплені в кожному конкретному колективі, в кожній громаді. На жаль, існує чимало прикладів, коли дух Майдану згасає у кабінетах середніх та малих начальників, які роками ігнорували у своїх вотчинах елементарні права колективу, паплюжили демократію, органічно призначену навчальним закладам, дослідницьким установам, професійним об'єднанням. Чи сприятиме сплеск громадянської актив-

ності вирішенню головного завдання: встановлення реальної демократії не тільки для всіх, а й для кожного? Тільки якщо так, можна буде говорити про справжню перемогу, причому таку, у якій не буде переможених.

Президентські вибори стали потужним чинником позитивних змін у суспільних настроях і політичній сфері. Фактично вперше виникли реальні умови перетворення демократичних сил на головну рушійну силу національного розвитку. Це покращує перспективи формування широкого консенсусу. Водночас, гострота політичної боротьби, загроза поразки підштовхнула провладні сили до штучного розколу суспільства, граїчної ірраціоналізації політичного процесу. Таким чином, відбувається своєрідний моніторинг чинників дезінтеграції, виявляється серйозність внутрішніх слабкостей, максимально розкриваються істинні інтереси і роль окремих сегментів політичної еліти та лідерів.

Варіантом розмежування по лінії демократія — авторитаризм може стати встановлення постійної взаємодії у Верховній Раді в режимі опозиційності між фракціями, що презентують клани, та керівництвом комуністів, тобто силами однаково незацікавленими у здійсненні демократичних перетворень. Популярність ідеї особливого третього шляху і в лівих консерваторів, і в «реформаторів» від захисників авторитаризму саме й відображає їх спільний острах принципових змін, намагання уникнути необхідних для суспільства, але ризикованих для влади визначеності та конкретності. На їх умовах ніякий консенсус неможливий.

Водночас, у країні існують чинники, які дозволяють ставити завдання досягнення консенсусу в практичну площину. Це — наявність достатньо дієздатної демократичної опозиції і зростання неконформістських настроїв серед населення. Фактично, найбільш освічена й ініціативна частка громадян очікує зміну влади і готова надати підтримку «Нашій Україні», СПУ та Блоку Юлії Тимошенко. Від них залежить, наскільки вони готові врахувати суспільні настрої і діяти ефективно.

У більш широкому форматі питання консенсусу слід пов'язувати з можливостями еволюції та зміни ролі частини кланових угруповань, які сьогодні чинять опір демократичним перетворенням. Внутрішня криза чинного режиму, його обмежена життєздатність об'єктивно підштовхують готуватися до існування за умов прозорості, відповідальності, верховенства права. Очевидно, що й більшість представників українського бізнесу досі були змушені прилаштовуватися до реалій тіньової економіки та політики. Вони зацікавлені у переході до цивілізованих ділових стосунків. Демонтаж системи зрощення влади та бізнесу, так само, як і партійних та державних органів, припинення тиску на структури громадянського суспільства, суттєвим чином змінить співвідношення сил у країні на користь демократії.

Не всі фінансово-промислові угруповання готові добровільно перейти до функціо-

нування в правовому полі та до здійснення солідарної політики. Для багатьох представників цих сил володіння владою, тіньовий контроль над нею, — єдиний надійний спосіб самозбереження. Брудні методи ведення не тільки бізнесу, але й політичної боротьби, постійно додають нових причин неготовності віддати владу. Фактично, умови цивілізованої конкуренції політичних сил доводиться створювати з нуля.

Вибори суттєво прискорили процес громадянського дорослішання мільйонів українців. Суспільство починає жити своїм власним життям, воно перестає бути примітивно керованим. На очах формується нова політична культура. Вона характеризується посиленням нонконформізму, але далеко не тільки цим. В ній вистачає прагматичності і цинізму, адже зростає кількість тих, хто готовий підтримати владу, якщо вона заплатить. Водночас, ширшають ряди тих, хто керується при визначенні своєї позиції, передовсім, почуттям власної гідності. Саме тому зростають вимоги й до опозиційних сил. Нарешті, і це надзвичайно важливо, мільйони українців нарешті позбавляються ставлення до влади як до чогось сакрального. Якщо донедавна можна було говорити про низьку довіру до влади, то тепер, якщо вона не заслуговує на повагу, то стикається саме з неповагою.

Політичне керівництво для ведення ефективної політики потребує довіри. Воно має не просто легітимно користуватися владою, спиратися не на хиткий компроміс усередині еліт, а на безпосередню активну підтримку народу. На цьому етапі суспільно-політичного розвитку усталений демократичний консенсус недосягнений. Однак проведення вільних і чесних виборів може стати поштовхом до встановлення кращих зв'язків між владою і громадянами, для початку якісно нового етапу суспільно-політичного розвитку країни. Тільки тоді на порядку денному постане питання суттєвого зменшення дезінтегрованості країни, вкорінення у суспільстві принципів демократії, тобто створення умов для суспільної консолідації і повноцінного використання державної незалежності.

Стремління до консенсусу не може мати нічого спільного з уніфікацією, обмеженням політичного, ідейного, культурного плюралізму. Навпаки, — міцний консенсус можливий лише на засадах гармонійної взаємодії різних політичних та громадських сил та течій, балансу того спільного, що їх об'єднує і складає основу загальнонаціонального, державного та особливого, що відображає специфічні інтереси окремих верств та груп громадян. Така складна суспільно-політична конструкція ще тільки має бути створена.

Особливого значення набуває накопичення якісно нового досвіду взаємин різних політичних сил, які здатні в середньотерміновій перспективі сформувати в країні європейський політичний спектр і забезпечити його домінування. Говорити про двох-трьохпартійну систему поки зарано, але цілком вірогідно, що вже майбутні парламентські вибори призведуть до часткового розчищення від партій, які не мають свого виразного ідейно-політичного обличчя та усталеного електорату. Формування впливової правоцентристської або центристської партії на базі «Нашої України» легко прогнозоване. Готовність СПУ зайняти нішу класичної лівоцентристської партії, а головне, — розширити на цій основі чисельність своїх прихильників, ще потребує доведення. Своє місце в новій партійній системі мають зайняти ті, хто донедавна не міг звільнитися з-під тиску та контролю «президентської вертикалі».

Перевірка політичних сил, депутатського корпусу на готовність до конструктивних відносин має відбутися у найближчі 2—3 місяці. При цьому головними показниками будуть дії на завершальному етапі виборчої кампанії, готовність визнати результати вільного волевиявлення громадян, участь у формуванні парламентської більшості на демократичних засадах, позиція в питанні складу й програми діяльності нового уряду. Так само важливим для політичної стабільності та ефективності оновленої влади буде конструктивна налаштованість опозиції, її здатність діяти цивілізовано.

Олександр ДЕРГАЧОВ

АБЗАЦІОМ

ЯНУКОВИЧ У ВІДСТАВЦІ

Прем'єр-міністр В. Янукович 31 грудня подав у відставку з посади Глави уряду. Про це він повідомив у вечірньому зверненні до громадян на телеканалі УТ-1. Віктор Федорович також сказав, що не вважає за можливе «займати будь-яку посаду при цій владі». Він не визнав легітимності перемоги Ющенка під час переголосування 26 грудня і заявив, що буде оскаржувати результати голосування у Верховному Суді. Водночас пан Янукович зізнався, що практично не сподівається на позитивний розгляд скарг у Верховному Суді: «У мене справді не залишилося надії на рішення Центральної виборчої комісії й Верховного Суду».

У НОВИЙ РІК ЗІ СВОБОДОЮ

Віктор Ющенко зустрічав Новий 2005-ий рік із народом, політичними соратниками й найближчими друзями на майдані Незалежності, який після Помаранчевої революції все більше називають майданом Свободи. Ющенко привітав народ із вибороною свободою: «Ми були 14 років незалежні, але ми не були вільними. Сьогодні ми вільні й незалежні. І з цим я хочу вас поздоровити, мій український народе... Від імені своєї родини я бажаю, щоб у кожному оселю прийшло добро і щастя. Я хочу, щоб у новому році ми з гордістю говорили: так, я — українець, я гордий жити на українській землі. Хай вам щастить у всіх добрих справах». Окрім того, Новий рік з українським народом на майдані Незалежності зустрів президент Грузії Михайло Саакашвілі. Він привітав українців із новим Президентом, підкресливши значимість подій в Україні для всього світу: «Ви самі ще остаточно не уявляєте, чим є Майдан для світу. Ми стежили за вами, затамувавши подих, захоплювалися вашою мужністю. На цьому Майдані вирішувалася майбутня доля Європи. На цьому Майдані добро перемогло зло. Кожна волелюбна людина була чинником під час Помаранчевої революції, яка змінила Європу», — сказав він.

ХТО НА ПРЕМ'ЄРА?

Львівська обласна рада звернулася до Віктора Ющенка, пропонуючи кандидатуру Юлії Тимошенко на посаду Прем'єр-міністра, адже вона — «відомий політичний діяч, один із провідних лідерів опозиції, має найвищий рейтинг суспільної довіри та підтримки після новообраного президента та зарекомендувала себе як безкомпромісний борець із корупцією та тіньовими схемами обігу капіталів». Водночас львівські соціалісти логічно підтримали як найкращу кандидатуру на пост прем'єра лідера СПУ Олександра Мороза. З іншого боку, Федерація роботодавців України звернулася до Ющенка з проханням висунути на цю посаду голову ФРУ Анатолія Кінаха. Аргументи — наявність у Кінаха багатого досвіду роботи в органах державної влади всіх рівнів, а також «уже відпрацьована дієва стратегія соціально-економічного розвитку країни під назвою "План "Український прорив"».

Поряд із цим, більшість політологів вважають, що Ющенко буде пропонувати на прем'єрську посаду Тимошенко, але в неї невисокі шанси бути затвердженою в парламенті «через її радикальність», натомість компромісною кандидатурою може стати Порошенко.

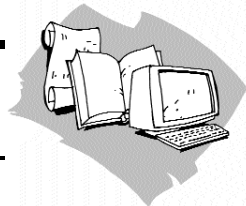
Олександр СОЛОНЕЦЬ

ТУРКМЕНИСТАН ЗМІНИВ ВАРТІСТЬ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

1 січня Туркменістан припинив постачання природного газу до газотранспортних мереж України і Росії.

Після триденної перерви постачання було поновлено після того, як в Ашгабаді було підписано угоду про обсяги й умови поставок туркменського газу в Україну на 2005 рік. Згідно з угодою, Україна купуватиме туркменський газ на 30 % дорожче, ніж минулого року. Україна погодилася платити 58 дол. за тисячу кубометрів газу, а не 44, як раніше. Угоду в Ашгабаді підписали президент Ніязов та голова Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» Юрій Бойко. На думку туркменської сторони, цінова політика була змінена через те, що до цього часу вартість туркменського газу була заниженою і це було збитковим для Туркменістану. Після підписання угоди президент Туркменістану Сапармурат Ніязов сказав, що з наступного — 2006-го року — ціна для України становитиме 60 доларів. «Ми не можемо продавати Україні газ за ціною 58 доларів, а Росії — з тієї ж таки газо-транспортної системи за іншою ціною», — сказав Сапармурат Ніязов.

Богдан ГДАЛЬ

І СКАЗАНО В ПИСАННІ, ЩО СЛОВО — ЦЕ БОГ...

ЕННЯ
ЩОЇ, ЮНАЧЕ,
АЩОГО НЕМА»

В.Сосюра

Усе народилося зі слова... Здавалося б, у наш техногенний час ця істина втратила свій сенс. Про яке протослово може йти мова!? Слово — це набір звуків, який у нашій уяві через асоціативні зв'язки формує образ. Зі слів створюємо словосполучення. Далі — речення, далі — надфразові синтаксичні єдності. Мова — явище, породжене соціумом і поза соціумом існувати не може. Ні, слово — річ соціальна, а не божественна.

Тоді мова взагалі не має ніякого стосунку до позачуттєвого, неземного? Над цим упродовж століть замислювалися вчені-мовознавці, аби пізнати Таїну Слова.

Начебто й не заперечуємо, що мова — явище космічне (Павло Мовчан), мову даровано Богом (Олександр Пономарів), проте довести цю метафору ще не спромоглися. Лише розумом не можемо зазирнути за лаштунки, за якими знаходиться неземне, надзвичайне. Ми ще не вдавалися до аналізу цього питання, використовуючи сучасні досягнення в математиці та біохімії. А це може багато в чому допомогти при вивченні феномену мови.

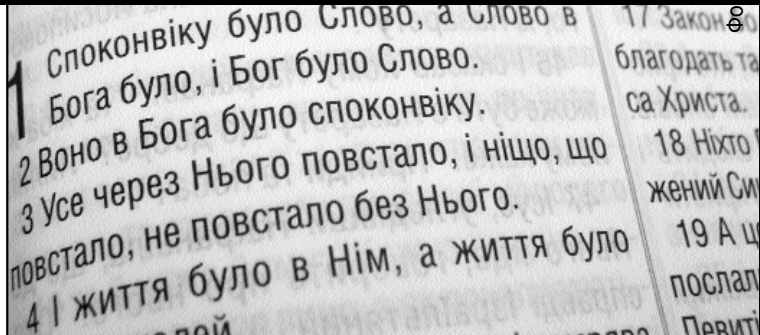
Мова зародилася із появою людини... Говорячи про мову первісних людей, неможливо мати на увазі сьогодишнє значення слова "мова". Назвімо її **протомовою протолюднн**. Homo Sapiens тоді ще не з'явилася. Проте як виникла Людина? За Дарвіном, — у ході еволюційних перетворень... від мавпи. Під поняттям "еволюція" розуміємо велику кількість факторів, взаємообумовлених, взаємопов'язаних, які, врешті, й призвели до формування Людини. Та чи можна назвати таку "Людину" Homo Sapiens?..

Якщо існує особливий тип мавп — **протолудей**, то вже мову мавп можемо вважати **протомовою**. Себто мова **первісних лудей** уже не **протомова**, а відповідно до еволюційної теорії, це вже мова. Значить, із розвитком людини еволюціонувала й мова. Чи могла мова зародитися не в суспільстві (хіба зграю мавп можна віднести до **протосупільства**)? Тобто, якщо ми кажемо, що мова —

явище, запрограмоване в генах, то й у первісних мавп, уже були зачатки генів, які під впливом генотипних змін, фенотипу та природних умов обумовлюватимуть здатність людини продукувати мову в сьогодишньому розумінні. І тоді повертаємося до системи **ген-мова**. Значить, протомовою є гени, здатні варіювати під впливом середовища. Повернімося до витоків сучасної теорії еволюції. На якомусь історичному етапі люди, мавпи (ссавці), птахи, плазуни — мали спільного предка. За мільярди років у генотип істот, які утворилися на цій планеті, було закладено можливість індукувати мову. Але ще раніше тварини й рослини були єдиним цілим (на це вказують спільні ознаки на клітинному, хімічному рівнях) — то й у рослин була можливість утворити мову...

Первісно коацервати (протобіологічні форми життя, за Опарином-Вірховим) уже мали "задатки мови". Можемо стверджувати, що необхідність обміну речовиною та енергією у коацерватів регулювалася хімічними речовинами, що й слугували протомовою. Тобто обмін хімічних елементів — це своєрідна розмова, рекомбінація генів ДНК — це теж **проторозмова** на вже розвинутішому рівні. Можна стверджувати, що спочатку мова зародилася внутрішньо, а закріпившись генетично, почала створювати свою зовнішню, фонетичну оболонку.

Феномен мови обумовлений

самим життям. Життя без мови неможливе ні на якому рівні (від хімічно-клітинного до популяційного). У рослин, тварин і досі зберігаються задатки мови на генетичному рівні, але під впливом середовища вони не розвинулися. Мова рослин, тварин (ці терміни існують в англійській мовознавчій літературі) і є рідковими мовними системами.

Відбулася редукція. Прогрес же наявний тільки у тварин, зокрема в особливого типу мавп — протолудей. Але той факт, що в основі життя лежить мінливість, спадковість, які пов'язані з рекомбінацією генів (а ці структури ми теж можемо схарактеризувати як певні слова, оскільки в них вкарбовано відповідний "генетичний" смисл), то все ж таки спочатку було Слово!

А от що робити із тим, що "Слово — Бог"? *A priori* був Бог, який ототожнюється зі Словом. Відповідно до сучасних біологічних досліджень, провідні вчені погоджуються, що спочатку була ентропія, енергія, критична маса, а от, щоб був Бог... Цього наука не визнає... Ніхто досі не досліджував питання виникнення мови. Всі одностайно погоджуються, що мова з'явилася із появою людини. А звідки?..

Невже мова сама зародилася з ентропічного хаосу енергії та маси? Якщо світ можна визначити через слово, то звідки виникла програма, за якою повинні об'єднуватися гени, щоб відбувалася еволюція? Еволюціонувала природа через конвергентні й дивергентні

змішування. Але хто був Тим, хто прописав ці опції, щоб утворився організований мікро- і макрокосм?

А якщо ця програма не була першою?.. Якщо п-часу тому вже були відповідні утворення у просторі й усе повторюється із певною частотою... Тоді слово існує в позавимірному контексті, поза часом, поза простором. Слово — атрибут життя (простору і часу, Галактики і людини). Що ж тоді Бог: це те, що є вічним, що не піддається плину часу... Тоді — усе породилося зі Слова.

Що таке Слово? А чи може слово не мати значення? А що таке "значення"? Це образ, який ми створюємо за допомогою нашої уяви. А що таке образ? Це відповідна реакція (хімічна, біохімічна, психофізіологічна)... Слово провокує зміну. Щоб створити нове значення, мозок постійно працює. Навіть уві сні, завдяки чому ми бачимо сни. У нашому мозку постійно відбуваються енергетичні циркуляції. Образ породжує енергія. Слово викликає образ. Слово — енергія. Доки відбуваються переміщення енергії в людині, доти вона живе. Отже, Слово — джерело життя. Хто ж може породити життя у світі? Бог... Слово...

Ми — в'язні власного світу, тому не можемо зрозуміти, що таке Слово в істинному розумінні, бо намагаємося "одягти" його в людське вбрання. А Слово ж — це Бог!..

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАЙБІЛЬШИЙ СПАДОК...

Натомість українську мову захищають здебільшого гуманітарії. Одним із найпопулярніших у цій справі є професор, академік АН Вищої школи України В. Лизанчук. Це й завдяки його книгам: "О рідне слово, що без тебе я?", "Засоби масової інформації про русифікаторську політику в Україні", "Навічно кайдани кували", — у Конституції України з'явилася десята стаття, що утверджує державний статус української мови. Тоді (1996 року) здавалося, що разом зі статусом українська мова здобула й державний захист. Та, на жаль, цього не сталося. Василь Лизанчук видав книгу "Кайдани ще кують" (Львів, 2004) з підзаголовком "Факти, документи, коментарі про зросійщення в Україні", яка має доказовість наукової розвідки, серйозний науковий апарат, розлогі показники, посилання на авторитетні джерела й водночас пристрасність публіцистичних висловів. Це й не дивно, адже В. Лизанчук не тільки відомий науковець — завідувач кафедри радіомовлення й телебачення Львівського національного університету ім. Івана Франка, але й знаний публіцист, заслужений журналіст України, ав-

Під час передвиборчої кампанії 2004 року знову виникло питання про надання російській мові статусу державної або хоча б офіційної. З незмінною регулярністю це питання постає щоразу перед виборами. Політики в Україні захищають російську мову. І це ще одне свідчення того, що їй ніщо не загрожує. Адже російськомовна гуманітарна інтелігенція, для якої мова є основним інструментом у її праці, здебільшого мовчить. Мовчить тому, що цього інструменту ніхто в неї не забирає.

тор багатьох радіо- і телепередач.

Нова книга Василя Лизанчука застерігає нас усіх: не час утрачати пильність, фахівці зі зросійщення нікуди не поділися з України, вони тільки причаїлися. Вони гострять свої пера-багнети і язика-багнети, вдосконалюють майстерність, беруть на озброєння європейські й американські ліберальні теорії. Ліберальні європейці, які заперечують будь-який тиск, будь-які пріоритети в мовному питанні, просто не можуть собі уявити, що нинішній стан в Україні виник унаслідок такого страшного тоталітарного тиску на мову, якого, напевно, не зазнавала жодна європейська нація. Через це книгу В. Лизанчука варто перекласти на провідні європейські мови й дати для ознайомлення фахівцям з ОБСЄ і ПАРЄ, щоб вони обрали свою лінію захисту, щоб вони боронили не

мову "національної меншини" — російську, а мову, яка досі зазнає утисків, — українську.

На майже тисячі сторінок Василь Лизанчук наводить настільки промовисті факти утисків української мови, що кожна небайдужа людина, якої б національності вона не була, неодмінно дійде висновку: українську мову треба захищати, українській мові варто всіляко сприяти, аби вона посіла гідне місце в незалежній державі України.

У передмові до книги академік Ярослав Дашкевич зазначає: "Бояляче й моторошно стає від усвідомлення того, що таке дослідження й сьогодні потрібне, актуальне, злободенне". Мабуть, жоден із західноєвропейських народів не має такої книги. Ба, й не може мати. Як би хотілося, щоб якомога більше людей в Україні про-

читали її. Майстерність автора (і як науковця, і як публіциста) перемогла б у багатьох українсько- і російськомовних українцях їхню упередженість щодо української мови й української культури. Патрістичний контекст книги Василя Лизанчука передається читачеві, перетворює його на небайдужого учасника історичних подій, який сам обирає своє місце, стає на той чи інший бік барикади. Це можна відчутти особливо виразно тоді, коли йдеться про події XIX—XX століть.

Немає жодного сумніву, праця Василя Лизанчука — вагомий внесок у подолання багатьох перешкод на шляху вільного розвитку української мови, розширення сфери її використання. Проте ще важливішою вона є у пробудженні в українцях почуття історичної відповідальності за те, щоб наступним поколінням українців передати найбільший спадок — рідну мову.

Анатолій КАПЕЛЮШНИЙ, кандидат філологічних наук, доцент кафедри мови засобів масової інформації Львівського національного університету ім. Івана Франка

Українська мова — мова народу, який споконвічно живе на цій землі, тисячоліттями її вдосконалює. Вона є цілісною та окремишною. Це мова наших пращурів, вона — одна з найкрасивіших і наймелодійніших мов світу.

Російська мова порівняно молода, почала зароджуватися у XI—XII століттях. Вона не створена московським етносом, а складається, як пише російський історик XIX ст. В. Ключевський, зі слов'янських, угро-фінських, тюркських мовних пластів і слів інших підкорених народів. Удосконалив її М. Ломоносов.

Українська мова має багатший лексичний склад, ніж російська. Наприклад, російське слово **любов** означає і любов до рідного міста, і до противаги статі. А в українській мові існує ще слово **кохання**. Слово **востний** у мові сусідньої держави означає і військового спеціаліста, і військового училища, і військовою техніку. В українській мові функціонують два слова: **востний** (все, що пов'язане з війною) і **військовий** (все, що пов'язане з військом).

У росіян словом **длина** виражають довжину і річки, і дня. В українській мові є **довжина** (річки) і **тривалість** (дня). Російському слову **опыт** у нашій мові відповідають: **досвід** (зakupність знань) і **дослід** (експеримент), слову **кладбище** — **кладовище** і **цвинтар**, слову **гроб** — **труна** і **домовина**. А російське **метелица** в Україні перекладаємо: **хуртовина**, **заметіль**, **віхола**, **завірюха**, **хурделища**...

Багаті й синонімічні ряди: **обрій** — **горизонт**, **небокрай**, **небозвід**, **небосхил**, **крайнебо**, **виднокруг**, **круговид**.

Українська мова переважає російську в збереженні закінчень у словах. У російській є тільки **—ся** (*кататься*, *прятаться*), а в українській маємо **—сь** і **—ся** (*кататись* — *кататися*); єдиному російському дієслівному закінченню **—ть** (*писать*, *носить*) в українській відповідають паралельні **—ть** і **—ти** (*писати* або *писати*);

Наша мова має сьомий відмінок — кличний, якого немає в російській мові (*тату, мату, дідуно, сестро, Маріє Іванівно*; "Ой братику-соколику", "Ой не шуми, луже, зелений байраче").

Правічна мова України ніжна, ласкава, пестлива, дивовижно мелодійна: "Глянь, моя **рибонько**", "А вже з тої **криниченьки** орли воду п'ють", (з українських пісень); "А **серденько** соловейком щебече та плаче", "Під ним коник **вороненький** насилу ступає..." (Т. Шевченко). Навіть ворогів українці називають ніжно й ласкаво: "Згинуть наші **воріженьки**" (Гімн України). Наша мова має могутні виразні засоби. У ній відображено доброзичливий характер українця.

"Українська мова є однією з найбагатших слов'янських мов; це мова поетична, музична, мальовнича", — писав російський академік І. Срезневський, у 1834 році.

У результаті московської колоніальної політики наша мова зазнала гоніння, заборон і брутального калічення. Все українське шельмувалося, висміювалося, наші нації намагалися прищепити почуття нижчезартності.

У радянському суспільстві питання про багатство та красу української мови замовчувалося, у словниках української мови зменшувалася кількість слів, щоб підігнати її під російську, а потім і зовсім звести зі світу. У Москві є чималий досвід нищення націй способом асиміляції. Нація визначається за мовною ознакою. Тому: є мова — є нація, є держава. Немає мови — немає нації, немає держави.

Микола ГНАТИШ, учитель-пенсіонер, смт. Калинівка Васильківського району Київської обл.

АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА

“ТИ ЗМОЖЕШ
СПОКІЙНО СПАТИ,
КОЛИ ЦІЄЇ ДИТИНИ
НЕ БУДЕ З НАМИ?”

Ще півроку тому Людмила гадки не мала, що в їхній сім'ї з'явиться прийомна дитина. Старша донька вже доросла та самостійна, син — старшокласник, робота, турботи, розмірений ритм життя. Усе це здавалося звичним і непорушним. Чула, звичайно, про дітей-сиріт, жалася їхніх очей і брудних ручень, коли траплялося бачити маленьких жебраків, але все це існувало ніби в іншому світі.

Коли їй запропонували роботу за сумісництвом у дитячому будинку, не вагалася: додаткова копійка не буде зайвою, тим більше, прийшов час думати про синову освіту. Але це була не просто робота, як Людмила думала спочатку. Психологія і поведінка маленьких мешканців дитячого будинку вражала й каламутила душевний спокій. Здавалося б, у них є все: нормальне харчування і одяг, гарні меблі та іграшки, кольоровий телевизор, розумні й підготовлені вихователі, кваліфіковані лікарі. Заняття, розваги, спортивні змагання, різні гості, що приносять подарунки й ласощі. Але щоразу, коли навіть випадково поглядиш когось по голівці — з острахом і з надією: “Мамо?”. І ці очі, в яких, здається, назавжди застигло запитальне чекання, — тільки невеликий відсоток дитбудинківців — сироти, всі інші діти із асоціальних сімей, які постійно, щодня і щосекунди чекають своїх мам і тат.

Ганнуса була напівсиротою. Її мама, колишня алкоголичка, померла, а батько, позбавлений батьківських прав, знаходився у в'язниці. Дівчинка здебільшого мовчала і справляла враження зацькованої нерозвиненої дитини. Здоров'я мала слабеньке. Одного разу, коли дитина палала від високої температури, Людмила, доглядаючи за нею, особливо відчувала співпереживання і жаль, і беззахисність цієї маленької людини. Запросила дівчинку додому на вихідні — раз, уд-

У НАШОМУ ДОМІ ПОСЕЛИЛОСЯ СОНЕЧКО

руге. Улітку, їдучи з родиною на море, взяли з собою Ганнусю. Коли повернулися, здавалося, слід було б дівчинку повернути назад, у дитячий будинок, але чоловік сказав Людмилі: “Ти зможеш спокійно спати, коли цієї дитини не буде з нами?”. Він сказав те, що відчували всі: без Ганнусі їхня сім'я вже немислима.

“ДУХОВНІСТЬ ДОПОМОЖЕ
НАМ ВИРІШИТИ
ПРОБЛЕМУ СИРІТСТВА”

Найприйнятнішою формою офіційного закріплення стосунків для Людмили, її родини та маленької Ганнусі стала прийомна сім'я.

Але коли ми заговорили про перспективу такого методу запобігання дитячій бездоглядності та про ефективнішу соціалізацію, Людмила твердо сказала:

— Без розвитку духовності суспільства, зміни моральних пріоритетів цю проблему не допоможуть вирішити ніякі нові форми і методи. Задумаймося: коли панують цинізм та беззаконня, коли

людину можна внутрішньо зламати, примусити мімікрувати, хіба така атмосфера сприятиме високим проявам милосердя, співпереживання, жертвності, здатності полюбити маленьку беззахисну людину, як саму себе? Людмила не належить до якихось сект чи релігійних течій. Подібні думки, прагнення у всьому робити вибір на користь добра, а не зла, викристалізувалися поступово, з набуттям життєвого досвіду. Вона переконана, що дітей, насамперед, слід учити Христовим заповідям, доброту та милосердя, правильній орієнтації в життєвих цінностях, а вже потім іноземним мовам, комп'ютерній грамотності, вищої математиці, що сьогодні модно та престижно. Людмила не може без зворушення згадувати, коли маленька Ганнуса, переконавшись, що її вже не повернуть у дитячий будинок (вона цього дуже довго боялася), якогось вечора, міцно обхопивши рученьятами шию нової мами, розповідала: “Я в дитячому будинку ночами часто плакала, кликала маму і просила Бозю, щоб мені повернув маму й тата. І він мене почув!”.

Перші дні, з появою в домі Ганнусі, стали співчутливішими, менш егоїстичними, в їхніх душах відкріплювалося щось нове й світле.

— У нашому домі ніби сонечко поселилося, — каже Людмила. — А Ганнуса готується до свого першого ювілею — скоро їй виповниться п'ять років. Їй зав'яжуть великий бант, будуть гості, подарунки та великий торт. І все це в неї — вперше в житті.

“МИ ПРОСТО
ЇЇ ПОЛЮБИЛИ...”

Людмила говорить, що різні люди поставилися до їхнього вибору по-різному. Хтось вважає їх героями, мовляв, у таких непростих економічних умовах взяти в сім'ю ще одну дитину — це вчинок! А хтось засуджує, вважаючи їхній крок корисливим.

Але ця родина просто полюбила дівчинку, із самого початку в матеріальному плані розраховуючи тільки на себе й не сподіваючись на якусь особливу допомогу. Так склалося тут, де є надійна матеріальна основа, в інших же це може стати причиною неможливості створення прийомної сім'ї. Затвердивши відповідне положення про неї, Кабмін переклав обов'язки з фінансування на місцеві органи влади. Як відомо, це на певний період загальмувало зростання кількості прийомних сімей. Цього року в Кіровограді створено дві такі сім'ї. На наступний рік, як повідомила начальник відділу в справах сім'ї та молоді Кіровоградської міської ради Людмила Дорохіна, пропонується фінансувати п'ять таких сімей (на одну дитину має виділятися 300—350 гривень на місяць, що удвічі менше затрат на виховання дитини в інтернатних умовах), але остаточне рішення прийматимуть депутати, і тут, оче-

видно, розраховувати на особливу щедрість не доводиться, адже подібні статті в нас і досі фінансуються за залишковим принципом. Хоча держава оголосила про пріоритет прийомних сімей та сімейної форми виховання, кількість дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей збільшується занадто повільно. Якщо в них підрастають близько півтори тисячі дітей, то загалом дітей-сиріт у нас більше ста тисяч, та ще 65 тисяч тих, які знаходяться під опікою і піклуванням. Очевидно, слід змінювати й систему фінансування, і формувати відповідну громадську думку, та й не забувати про те, що говорила Людмила: зміну моральних пріоритетів у суспільстві.

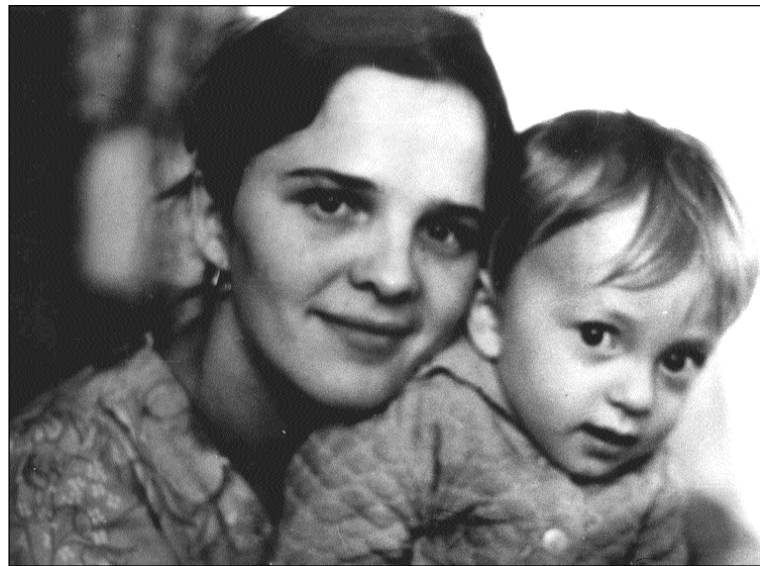
...У Кіровоградському дитячому будинку “Барвінок”, наприклад, перебуває 165 дітей. По скільки це припадає на приблизно 250 тисяч кіровоградців? Звичайно, таким кавалерійським підходом в людських душах любові до скривджених долею дітей. І в скількох би домівках, як у Людминої родині, засяяло б мале сонечко...

● **Світлана ОРЕЛ**
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

Часто повсякденні турботи відбирають час, відведений на те, щоб приділити увагу своїй родині. Часом емоції беруть гору, і ми робимо помилки, а потім шкодуємо. У цій повсякденній метушні ми нерідко забуваємо про неоціненний вклад рідних і близьких людей, завдяки якому ми є в цьому світі. Ми забуваємо про роль батька, матері, всієї рідні в повноцінному формуванні й становленні нас як гідних продовжувачів роду.

У становленні себе як громадянина, свідомої і відповідальної за свої вчинки людини, завдячують татові. Звуть його Володимиром, хоча я ніколи не називав його по імені. Десять років на добу лунало те перше: “Тато! Та!” Тільки зараз усвідомлюю визначальну роль родинного виховання. Я був першим у родині. З самого малечку отримував знання, виховувався в патріотичному середовищі. Визначально на мене вплинули події, пов'язані зі здобуттям Незалежності. Я, не зовсім усвідомлюючи це, був безпосереднім учасником новітніх змін. Яскраві моменти закарбовувалися в підсвідомість, заклали тривке підґрунтя національної самосвідомості й вибухнули лише зараз. Нині розумію, що національна ідея була закладена батьком ще в перші роки мого життя. Моральні принципи, почуття справедливості, поваги до інших людей, підсвідомо виховува-

МІЦНА РОДИНА — ПОТУЖНА ДЕРЖАВА

лися в родині. Попри буденний коловорот правди й кривди, радості й горя, свідомість вишукувала та брала в майбутнє ті загальні принципи, які й формували особистість. Повсякденна критика з боку батьків, рідних часом сприймалася із нерозумінням. Та лише зараз я усвідомлюю, що вона направляла мене на шлях істинний, і дозволила в майбутньому не робити помилок, за які зараз було б ніяково. Я за-

вдячую наявності в мене життєвої і громадянської позиції своїм рідним та близьким. Я не можу когось недооцінювати, адже всі разом вони творили мене. Дід Валентин (ми його звали “дід Віля”), мамин батько, попри те, що його не миловало життя, сам, може й не знаючи цього, зробив величезний внесок у моє виховання. Бо, відсіюючи дургорядне, я взяв від нього ту щирість і готовність віддати все, що маю,

аби допомогти людині. Чомусь дід уособлює в моїй свідомості сивого козака, який у душі має чесноти й шляхетність запорожця. Дід чекав онука. Бо сина так і не дочекався. Першим внуком був я. Потім ще двоє. Він нами безмежно тишився. Я хочу, щоб він усвідомив, що недаремно він нас чекав. Щоб він пишався цим.

Іншого діда Аркадія, татогового батька, я, на жаль, не дуже пам'ятаю. Дуже рано він відійшов. Поранений на війні, більшість свого життя він пропрацював учителем. Прищеплював сільській молоді в радянську добу патріотизм, любов до України, хоча міг і поплатитися за це. Доля милувала. Хотів би я з ним побалакати. Не встиг.

Дякую мамі Тетяні за те, що вона успадкувала від свого батька. За щирість і щедрість. Ці чесноти не так легко помітити на перший погляд, та вони закладені настільки глибоко, що викоринити їх не вдасться нікому. Дякую маминій матері — бабці Олі, за те, що терпіла наші вибрики, коли ми, втрюх, усе літо гостювали в селі. Витримати нас було ой як важко. Дякую всім, кого не згадав.

Роблячи ризику під одним із

етапів життя, хочеться ще раз відзначити ту неоціненну роль родини в становленні потужної Нації. Адже, як бачимо, тільки в родині людина стає повноцінним громадянином своєї держави з набором чеснот і життєвих принципів. Саме в родині з покоління в покоління передається досвід народу з глибини тисячоліть. Зруйнована, надщерблена родина — це моральна травма дитини й подальші проблеми, пов'язані з цим. Ми повинні зберегти родину, я — найменший, найміцніший і найдавніший інститут із великого ланцюга людина—родина—суспільство. Адже з сукупності міцних і повноцінних родин формується повноцінне й високomorальне суспільство, яке надламати чи зламати майже неможливо. Як ми бачимо, цього не вдалося зробити комуністам. Натомість, не маючи можливості зруйнувати родину духовно, вони винищили її фізично. Загадаймо голодомори й Сибір. Це все відомо. Зараз хотілося б, щоб держава звернула особливу увагу на інститут родини. Без міцної сім'ї немає міцної держави.

● **Богдан ГДАЛЬ**